ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування

ОПП «Адміністративний менеджмент»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «**ЕЛЕКТРОННА СИСТЕМА ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO**»

Виконала: студентка 4 курсу 437 групи
галузь знань:
28 Публічне управління та адміністрування
спеціальності:
281 Публічне управління та адміністрування
Кодинець Анастасія Юріївна

Науковий керівник:
кандидат політичних наук, доцент
Бондар Ганна Леонідівна

Рецензент:
старший викладач
Малікіна Оксана Анатоліївна

м. Миколаїв – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП……...3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO……6

1.1. Джерельна база, основні поняття і категорії дослідження…….……6

1.2. Законодавча та нормативно-правова база дослідження……..……..…13

1.3. Закордонний досвід та міжнародне співробітництво в сфері публічних закупівель ……..17

Висновки до першого розділу……23

РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO …….……25

2.1. Зміст та особливості функціонування та проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro……25

2.2. Інституційне забезпечення функціонування електронної системи державних закупівель ProZorro…….31

Висновки до другого розділу……..34

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO……....36

3.1. Особливості та проблеми функціонування та проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro в умовах воєнного стану…..36

3.2.Перспективи оптимізації проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro в умовах воєнного стану……..…47

Висновки до третього розділу…….……52

ВИСНОВКИ……..……...54

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….……...……....58

ДОДАТКИ……...…….67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сьогодні у всьому світі велике значення займають публічні закупівлі, які складають від 8% до 21% ВВП країни. Україна не є винятком, тому формування дієвої та прозорої системи публічних закупівель і ефективне функціонування цієї сфери є основою формування стійкої та розвинутої економіки країни в цілому. Електронна система «Prozorro» покликана модернізувати систему публічних закупівель в Україні та перетворити її на одну з найкращих у Європі. Важливість вивчення основ функціонування системи тендерних закупівель полягає у тому, що наразі усі підприємства та організації в обов'язковому порядку переходять на електронну систему по всіх держзакупівлях на всі допорогові торги.

До 2016 року система публічних закупівель в Україні була недостатньо прозорою і досить корумпованою. Інформація про торги оприлюднювалася ДП "Зовнішторгвидав" у газеті "Вісник державних закупівель" з невеликим тиражем. Цю газету викуповували зацікавлені сторони, а пропозиції на участь у тендерах приймались йлише у паперовому форматі. Багато з пропозицій зникало на шляху до організаторів торгів. Більше того, учасники тендерів часто подавали заявки з завищеними цінами, що створювало надмірні витрати для держави. Назва Prozorro народилась у коментарях на Facebook і була запроваджена командою волонтерів. Сама електронна система закупівель була розроблена без внеску державних коштів, а завдяки співпраці громадської організації Transparency International Ukraine, приватних електронних майданчиків, IT-компанії Quintagroup та Міністерства економіки. Метою було реформування сектору закупівель та перетворення його на прозорий та доступний для всіх бажаючих функціонал. З 1 квітня 2016 року система Prozorro стала обов'язковою для центральних органів влади та монополістів, а з 1 серпня 2016 року – для решти публічних замовників.

Стан наукової розробки теми. Фахівці галузі державного управління, юристи, політики, державні службовці активно обговорюють запровадження «Prozorro» та її вплив на розвиток системи публічних закупівель в Україні. Серед

науковців, які досліджували дане питання, слід виділити: О. Критенко, М. Довганя, В. Новаковця, Н. Ткаченко, Ю. Уманця та інших. Значний внесок у дослідження застосування системи державних закупівель зробили І. Багнюк, В. Вареник, Л. Євчин, А. Іорданов, С. Колосок, О. Панченко, О. Ферчук.

Метою кваліфікаційної роботи є проведення комплексного аналізу сучасного стану функціонування системи державних закупівель ProZorro на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Поставлена мета визначила напрями дослідження і вирішення наступних **завдань:**

− проаналізувати джерельну базу, основні поняття та категорії дослідження;

− проаналізувати законодавчу та нормативно-правову базу дослідження;

− проаналізувати закордонний досвід та міжнародне співробітництво в сфері публічних закупівель;

− розкрити механізми реалізації та інституційне забезпечення функціонування електронної системи публічних закупівель Prozorro;

− розкрити особливості та проблеми функціонування та проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro в умовах воєнного стану;

− визначити шляхи оптимізації проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження **-** електронна система публічних закупівель Prozorro.

Предмет дослідження **–** особливості, проблеми та шляхи удосконалення електронної системи публічних закупівель Prozorro в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні методи пізнання. До загальнонаукових методів належать аналіз та синтез, спостереження, та системний підхід, які були застосовані для дослідження теоретичних аспектів публічних закупівель. Метод порівняння використовувався для дослідження закордонного досвіду та міжнародного співробітництва в сфері публічних

закупівель. Крім того, було використано метод статистичного аналізу для обґрунтування необхідності контролю у сфері закупівель. Метод узагальнення - для оцінки ефективності механізмів, а також метод моделювання для формулювання рекомендацій щодо подальшого розвитку та вдосконалення системи публічних закупівель.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що дане дослідження є спробою комплексного аналізу особливостей, проблем та шляхів розвитку електронної системи публічних закупівель Prozorro, зокрема, в умовах воєнного стану

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені в роботі положення, висновки та рекомендації можуть бути використані у навчальному процесі за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», та доцільні для врахування в публічному управлінні під час використання електронної системи публічних закупівель Prozorro.

Апробація дослідження. Бондар Г. Л., Кодинець А. Ю. Особливості функціонування та проведення торгів в електронній системі публічних закупівель Prozorro / «Ольвійський форум - 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі»: XXI Міжнар. наук.-практ. конф. 20-23 червня 2024 р., Миколаїв (тези подано до друку)

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок, з них 57 - основного тексту, список використаних джерел налічує 71 найменування.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO

1.1. Джерельна база, основні поняття і категорії дослідження

Існує дві наукові концепції до визначення понять – «державних» і «публічних» закупівель. Згідно першого підходу, «державні закупівлі – це придбання товарів і послуг для потреб держави, а згідно другого, публічні закупівлі – це закупівлі, які здійснюються органами публічної адміністрації в інтересах і за кошти платників податків. Здійснення публічних закупівель передбачає певні процедури та механізми, що визначені в Законом України «Про публічні закупівлі» та низкою підзаконних актів» [56].

У Законі «Про публічні закупівлі» [56] наведено визначення наступних понять:

- «авторизований електронний майданчик - авторизована Уповноваженим органом інформаційно-телекомунікаційна система, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», є частиною електронної системи закупівель та онлайн-сервісом, що забезпечує реєстрацію осіб, автоматичне розміщення, отримання і передання інформації та документів під час проведення закупівель, користування сервісами з автоматичним обміном інформацією, доступ до якого здійснюється за допомогою мережі Інтернет;
- автоматичні індикатори ризиків - критерії із заданими наперед параметрами, використання яких дає можливість автоматично здійснювати вибір процедур закупівель, що містять ознаки порушень законодавства у сфері публічних закупівель;

 адміністратор електронної системи закупівель - юридична особа, визначена Уповноваженим органом відповідальною за забезпечення функціонування та наповнення веб-порталу Уповноваженого органу з питань закупівель» [56];

 «аномально низька ціна тендерної пропозиції (далі - аномально низька ціна) - ціна/приведена ціна найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції за результатами аукціону, яка є меншою на 40 або більше відсотків від середньоарифметичного значення ціни/приведеної ціни тендерних пропозицій інших учасників на початковому етапі аукціону, та/або є меншою на 30 або більше відсотків від наступної ціни/приведеної ціни тендерної пропозиції за результатами проведеного електронного аукціону. Аномально низька ціна визначається електронною системою закупівель автоматично за умови наявності не менше двох учасників, які подали свої тендерні пропозиції щодо предмета закупівлі або його частини (лота);

 електронна система закупівель - інформаційно-телекомунікаційна система, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», що забезпечує проведення закупівель, створення, розміщення, оприлюднення, обмін інформацією і документами в електронному вигляді, до складу якої входять веб-портал Уповноваженого органу, авторизовані електронні майданчики, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією та документами» [56];

 «веб-портал Уповноваженого органу з питань закупівель (далі - веб-портал Уповноваженого органу) - інформаційно-телекомунікаційна система, яка має комплексну систему захисту інформації з підтвердженою відповідністю згідно із Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», до складу якої входять модуль електронного аукціону і база даних, та є частиною електронної системи закупівель. Веб-портал Уповноваженого органу є онлайн-сервісом, що забезпечує створення, зберігання, оприлюднення всієї інформації про закупівлі, проведення електронного аукціону,

автоматичний обмін інформацією і документами та користування сервісами з автоматичним обміном інформацією, доступ до якого здійснюється за допомогою мережі Інтернет. Забезпечення функціонування веб-порталу Уповноваженого органу здійснюється, у тому числі, за рахунок надання авторизованим електронним майданчикам платного доступу до нього;

 моніторинг процедури закупівлі - аналіз дотримання замовником законодавства у сфері публічних закупівель під час проведення процедури закупівлі, укладення договору про закупівлю та протягом його дії з метою запобігання порушенням законодавства у сфері публічних закупівель;

 орган оскарження - Антимонопольний комітет України;

 переможець процедури закупівлі - учасник, тендерна пропозиція якого відповідає всім критеріям та умовам, що визначені у тендерній документації, і визнана найбільш економічно вигідною, та якому замовник повідомив про намір укласти договір про закупівлю, або учасник, якому замовник повідомив про намір укласти договір про закупівлю за результатами застосування переговорної процедури закупівлі;

 переможець спрощеної закупівлі - учасник, пропозиція якого відповідає всім умовам, що визначені в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, вимогам до предмета закупівлі і визнана найбільш економічно вигідною та якому замовник повідомив про намір укласти договір про закупівлю;

 послуги - будь-який предмет закупівлі, крім товарів і робіт, зокрема транспортні послуги, освоєння технологій, наукові дослідження, науково-дослідні або дослідно-конструкторські розробки, медичне та побутове обслуговування, найм (оренда), лізинг, а також фінансові та консультаційні послуги, поточний ремонт, поточний ремонт з розробленням проектної документації» [56];

 «предмет закупівлі - товари, роботи чи послуги, що закуповуються замовником у межах єдиної процедури закупівлі або в межах проведення спрощеної закупівлі, щодо яких учасникам дозволяється подавати тендерні пропозиції/пропозиції або пропозиції на переговорах (у разі застосування переговорної процедури закупівлі). Предмет закупівлі визначається замовником у

порядку, встановленому Уповноваженим органом, із застосуванням Єдиного закупівельного словника, затвердженого у встановленому законодавством порядку» [56].

Визначення понять «державні та публічні закупівлі» в працях науковців:

О. Критенко: «Державні закупівлі – певна, регламентована законодавством діяльність держави з придбання товарів, робіт і послуг з найбільшою ефективністю й найменшими витратами для забезпечення діяльності держави» [24].

М. Довгань: «Державна закупівля – це спосіб реалізації державного замовлення, що полягає у придбанні публічною адміністрацією товарів, робіт і послуг за державні кошти на конкурентній основі (а в певних випадках – за відсутності такої), за встановленою законом процедурою з метою задоволення публічного інтересу» [50].

В. Новаковець зазначає, що «публічні закупівлі – це специфічний інструмент фінансово-правового регулювання правовідносин щодо формування, раціонального розподілу та ефективного використання публічних фондів коштів, що застосовується у процесі реалізації публічного інтересу при придбанні товарів, робіт і послуг за публічні кошти» [51].

Н. Ткаченко та Ю. Уманців поділяють думку про те, що «закупівля – це сукупність практичних методів та прийомів, що допомагають максимально забезпечити інтереси замовника при проведенні закупівельної кампанії з допомогою конкурсних торгів. У даному випадку слід ототожнювати інтереси замовника та інтереси держави, у зв’язку з тим, що замовник діє передусім в інтересах держави та/або для задоволення» [59].

Теоретичну та нормативну основу досліджень складають закони України, постанови Кабінету Міністрів України, а також положення, інструкції, програми та інші нормативно-правові акти, що регулюють відносини в цій сфері.

Серед зарубіжних авторів публічні закупівлі в теоретичному аспекті в своїх працях розглядали Дж. Келлі, Р. Кох, В. Бурмістров, К. Перов, Ф. Котлер, М. Ліндерс, Х. Фірон. Серед вітчизняних дослідників можна виділити

Ю. Ганущака, О. Критенко, Ю. Фалко, О. Оліфера, Н. Тополенко, О. Мартинюка, Г. Пінькаса, Ю. Оврамця. Особливості функціонування вітчизняної електронної системи закупівель в своїх роботах аналізували І. Круп'як, Т. Нижній, К. Нога, С. Войтко, В. Вареник та Л. Євчин.

В досліджені О. Овсянюк вивчає державні закупівлі послуг як «інструмент регулювання національної економіки, використовуючи посегментарні зрізи (фінансовий, макроекономічний, маркетинговий, соціальний) прикладної дії державних закупівель послуг побудована піраміда функціонального призначення даного механізму та обгрунтована необхідність його застосування в економічній системі ринкового типу господарювання. Загалом, в аспекті регулювання економіки державні закупівлі розглядаються в системі інструментів здійснення адміністративного регулювання. Такої точки зору дотримуються багато науковців, що досліджували механізм державного регулювання економіки. З цієї позиції по суті виражається пряме управління з боку держави, спрямоване на узгодження інтересів суб'єктів господарювання і суспільства в цілому. Але з іншого боку, державні закупівлі можуть розглядатися як важлива складова фінансово-бюджетного регулювання, адже мова йде про ефективне витрачання бюджетних коштів та взаємовідносини між місцевими бюджетами через використання юридично обумовлених прийомів і важелів впливу, що закріплені у нормативноправовій базі державних закупівель. Таким чином, державні закупівлі послуг займають чільне місце в системі державного регулювання економіки, виступаючи синтезом трьох його основних методів: правового, адміністративного та економічного»[19].

Необхідність використання класичного і специфічного інструментарію державного регулювання сфери послуг обґрунтовується у дослідженнях А.Ф. Мельник, де стверджується, що «у сфері послуг, у зв'язку з її соціальним навантаженням, в економіці перехідного періоду і в ринковій економіці змішаного типу існує об'єктивна необхідність її державного регулювання, зокрема через різні елементи і засоби впливу» [19]. Запропонований А.Ф. Мельник підхід до визначення необхідних елементів і засобів державного регулювання в складі

організаційно-економічного механізму розвитку ринків послуг дозволяє стверджувати, що державні закупівлі послуг знаходять своє відображення практично у всіх запропонованих елементах регулювання та є дієвим засобом впливу на дану сферу (Див. табл. 1.1)[19].

Таблиця 1.1

Елементи регулювання державних закупівель послуг

№	Елементи регулювання	Приклади засобів регулювання	Приклади відображення елементів механізму державних закупівель послуг в елементах і засобах державного регулювання
1	2	3	4
1	Правове регулювання	Закони, постанови	Закон України „Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти", „Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб"
2	Адміністративне регулювання	Ліцензії, дозволи, стандарти	Типові форми державних контрактів, вартісні межі проведення процедур закупівлі послуг
3	Державне програмування	Державні галузеві, загальнонаціо-нальні, організаційні програми, державні цільові комплексні програми	Безпосередньо державні контракти та замовлення послуг, зокрема в рамках виконання визначених програм
4	Державне підприємництво	Господарське керівництво, бюджетне фінансування	Державні закупівлі і замовлення послуг
5	Фінансово-бюджетне і податкове регулювання	Бюджетне фінансування з різних джерел державних коштів, державні дотації	Розмір бюджетних коштів на проведення закупівлі послуг
7	Грошово-кредитне регулювання	Державні кредити, процентні ставки за кредит, облікові ставки, готівкова емісія	Регулювання обсягу забезпечення тендерної пропозиції та об'єму послуг внаслідок інфляції
8	Державне	Умови ціноутворення,	Визначення ціни закупівлі

Незважаючи на наявність багатьох публікацій із проблематики публічних закупівель, подальшого дослідження потребують особливості функціонування системи публічних закупівель з урахуванням специфіки сучасних економічних перетворень. Досліджуючи зарубіжний досвід здійснення державних закупівель, Л. М. Письмаченко та О. О. Критенко зазначають, що «окрім конкурсних, у

багатьох країнах широко використовується позаконкурсна процедура – закупівлі в одного учасника (Швейцарія, Японія, Польща, Молдова). Ця процедура застосовується в таких випадках: екстремальна ситуація, наявність тільки одного учасника, закупівлі предметів, які захищено особливими правами або патентом, закупівлі для досліджень чи розробок, або якщо необхідно провести додаткові закупівлі у постачальника, з яким раніше вже було укладено контракт» [19, с. 71].

«З початку воєнного стану в системі Prozorro опублікували свої закупівлі понад 5 020 державних замовників. Вони оголосили 8 408 конкурентних процедур (серед них відкриті торги, спрощені/допорогові закупівлі, переговорні процедури для потреб оборони та ін.) та 146 523 неконкурентних процедур (закупівель без використання електронної системи та переговорних процедур, в тому числі спрощених). За цей час у закупівлях взяли участь 2 750 постачальників, які подали 4 877 пропозицій. За результатами закупівель державним замовникам вдалось заощадити 109,08 млн грн.»[57].

«Станом на 1.04.22 середній коефіцієнт конкуренції в конкурентних процедурах, оголошених з початку воєнного стану, складає 1,72. Це означає, що кожен постачальник має високі шанси на перемогу в тендерах» [57] (Додаток А).

«За результати соціальних досліджень, найбільша кількість закупівель була оголошена у таких категоріях за другим знаком:

1. Медичне обладнання, фармацевтична продукція та засоби особистої гігієни - 1 241 конкурентна та 13 278 неконкурентних закупівель. У них взяли участь 292 постачальники, а рівень конкуренції в успішних торгах склав 1,24. Перегляньте актуальні закупівлі у категоріях медичних препаратів та медичного обладнання.

2. Продукти харчування, напої, тютюн та супутня продукція — 1 064 конкурентних та 20 525 неконкурентних закупівель. У них взяли участь 380 постачальників, а рівень конкуренції в успішних торгах склав 1,17. Переглянути актуальні закупівлі харчових продуктів можна тут.

3. Нафтопродукти, паливо, електроенергія та інші джерела енергії — 1 025 конкурентних та 8 221 неконкурентних закупівель. У них взяли участь 106

постачальників, а рівень конкуренції в успішних торгах склав 1,3. Переглянути актуальні закупівлі у даній категорії можна тут.

4. Будівельні роботи та поточний ремонт — 588 конкурентних та 2 266 неконкурентних закупівель. У них взяли участь 307 постачальників, а рівень конкуренції в успішних торгах склав 1,04. Переглянути актуальні закупівлі у даній категорії можна тут.

5. Послуги з ремонту і технічного обслуговування — 534 конкурентних та 8 439 неконкурентних закупівель. У них взяли участь 282 постачальники, а рівень конкуренції в успішних торгах склав 1,11. Перегляньте актуальні закупівлі у категоріях послуг з обслуговування та ремонту транспортних засобів, а також будівельних та охоронних конструкцій» [57] (Додаток Б).

Отже, існує дві наукові концепції до визначення понять – «державних» і «публічних» закупівель. Згідно першого підходу, «державні закупівлі – це придбання товарів і послуг для потреб держави, а згідно другого, публічні закупівлі – це закупівлі, які здійснюються органами публічної адміністрації в інтересах і за кошти платників податків. Здійснення публічних закупівель передбачає певні процедури та механізми, що визначені в Законом України «Про публічні закупівлі» та низкою підзаконних актів.

1.2. Законодавча та нормативно-правова база дослідження

Законодавче забезпечення публічних закупівель регулюється Законом «Про публічні закупівлі» [8], а також нормативно-правовими актами: постановами Кабінету Міністрів України та наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [9-13], розробленими на виконання закону.

Зважаючи на важливість та складність сфери публічних закупівель, законодавча та нормативно-правова база в цій області включає різноманітні документи, які регулюють різні аспекти процесу закупівель. Розглянемо деякі з них більш детально.

Закон «Про публічні закупівлі» [56] визначає загальні принципи та процедури проведення закупівель, включаючи вимоги до організації та проведення тендерів, права та обов'язки учасників процесу, процедури оскарження рішень та інше. Закон «Про забезпечення доступу до публічної інформації» - встановлює правила доступу до інформації про проведення закупівель та їх результати, забезпечуючи прозорість та об'єктивність процесу [54]. Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII «Про публічні закупівлі» [56], Закон України від 17.07.2020 № 808-IX «Про оборонні закупівлі» [43].

Постанови Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки та інших відомств - містять детальні вимоги щодо організації та проведення тендерів, порядку оцінки пропозицій, умов участі у закупівлях та інше. Постанова КМУ від 24.02.2016 № 166 «Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків» [34]. Постанова КМУ від 04.12.2019 № 1070 «Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти» [33]. Постанова КМУ від 04.04.2001 № 332 «Про граничні суми витрат на придбання автомобілів, меблів, іншого обладнання та устаткування, мобільних телефонів, комп'ютерів державними органами, а також установами та організаціями, які утримуються за рахунок державного бюджету» [48]. Постанова КМУ від 11 жовтня 2016 р. № 710 «Про ефективне використання державних коштів» [20]. Постанова КМУ від 22.04.2020 № 292 «Про встановлення розміру плати за подання скарги та затвердження Порядку здійснення плати за подання скарги до органу оскарження через електронну систему закупівель таії повернення суб'єкту оскарження» [65]. Постанова КМУ від 27.12.2018 № 1216 «Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій» [17]. Постанова Правління НБУ від 15.12.2004 № 639 «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземній валютах» [1].

Розпорядження КМУ від 25.09.2019 № 846-р «Про визначення державної установи «Професійні закупівлі» централізованою закупівельною організацією»

[10]. Розпорядження КМУ від 24.03.2021 р. № 233-р. «Про визначення державного підприємства «Українські спеціальні системи» централізованою закупівельною організацією» [11].

Локальні нормативні акти (Закони України, Постанови, Розпорядження Кабінету Міністрів України, Накази Уповноваженого органу, Наказ Державного підприємства «Прозорро», Здійснення закупівель через Централізовані закупівельні організації) - приймаються місцевими органами влади для регулювання певних аспектів публічних закупівель на місцевому рівні [14]. Ще є такі нормативно-правові акти, як накази, роз'яснення, листи інформативного характеру тощо.

Наказ Мінекономіки від 07.06.2022 № 1514 «Про внесення змін до складу комісії щодо розгляду питань діяльності електронної системи закупівель». Наказ Мінекономіки від 20.07.2022 № 2198 «Про внесення зміни до складу комісії щодо розгляду питань діяльності електронної системи закупівель». Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» (Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 1261 від 11.11.2022 № 1275 від 11.11.2022 № 1324 від 25.11.2022 № 1406 від 20.12.2022 № 1482 від 27.12.2022 № 1495 від 30.12.2022 № 157 від 17.02.2023 № 336 від 18.04.2023 № 471 від 12.05.2023 № 491 від 16.05.2023 № 621 від 19.06.2023). Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції та Міністерства економіки України від 18.01.2023 № 13/23/395 «Про затвердження Порядку інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром осіб, які вчинили корупційні або пов’язані з корупцією правопорушення, та електронною системою закупівель». Наказ Мінекономіки від 11.02.2023 № 904 “Про затвердження Змін до наказів Мінекономіки від 18.02.2020 № 275 та від 17.08.2020 № 1572».

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [14] - встановлює стандарти та вимоги до публічних закупівель, відповідно до

європейських норм та принципів. “1 вересня 2017 року після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі”.

«Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі - Угода про асоціацію), закріплено зобов’язання України щодо приведення системи публічних закупівель у відповідність із стандартами ЄС. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.02.2016 № 175-р було схвалено Стратегію реформування системи публічних закупівель («дорожню карту») та затверджено план заходів щодо реалізації Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти»), яка передбачала 5 етапів послідовної адаптації законодавства України до стандартів ЄС протягом 2015 - 2022 років»[60].

Отже, Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони було закріплено зобов’язання України щодо приведення системи публічних закупівель у відповідність із стандартами ЄС. У 2016 році було введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через електронну систему закупівель Prozorro. В Україні значна законодавча та нормативно-правова база визначає правове забезпечення організації та проведення публічних закупівель, забезпечуючи їх ефективність, прозорість та конкурентоспроможність. Вони спрямовані на захист інтересів держави та громадян, а також на забезпечення оптимального використання публічних коштів.

1.3. Закордонний досвід та міжнародне співробітництво в сфері публічних закупівель

Реформа системи державних закупівель відкрила для вітчизняних закупівельників можливість долучитися до глобального ринку. 18 травня 2016 р. Україна приєдналася до Угоди СОТ про державні закупівлі (далі - GPA), що дозволило національному бізнесу брати участь у державних закупівлях 45 країн - членів Угоди. «Сьогодні, 18 травня, завершилася офіційна процедура приєднання України до Угоди Світової організації торгівлі про державні закупівлі (Agreement on Government Procurement, GPA). З цього дня українські компанії отримали право брати участь у державних закупівлях 45 країн-учасниць угоди GPA, серед яких: країни ЄС, Японія, США, Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг і Канада. Загальний об’єм ринку держзакупівель СОТ оцінюється в 1,7 трильйони доларів щорічно, що більш ніж у 30 разів перевищує об’єм українського експорту у 2014 році.

Угода GPA поширює головний принцип СОТ - рівний доступ до ринків - на сферу державних закупівель. Іноземці матимуть повний доступ до українських державних тендерів так само, як українці - до закордонних. Але, якщо іноземні компанії вже давно де-факто могли брати участь у публічних закупівлях в Україні, то українські компанії тільки відкривають для себе глобальний ринок державних закупівель» [58] (Див. рис. 1.1).

Рис. 1. 1. Історія приєднання України до GPA

Розмір і всеосяжність покриття системою всіх користувачів відрізняє українську електронну систему від практики застосування е-підходу індивідуально для кожного етапу в країнах ЄС.

Найбільший світовий досвід у сфері публічних закупівель мають Сполучені Штати Америки, оскільки вони найпершими змогли реалізувати дані системи [71]. Серед держав членів Європейського Союзу найефективнішими є Австрія, Бельгія, Данія, Італія та Швеція. «Ринок публічних закупівель відіграє важливу роль у економіці ЄС. Щороку органи державної влади країн ЄС витрачають близько 14% ВВП (приблизно 2 трильона євро) на закупівлю товарів, робіт і послуг» [32].

Політику європейських державних закупівель розробляє Генеральний директорат внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та малого та середнього бізнесу (DG GROW). Директиви ЄС щодо державних закупівель, основними принципами яких є прозорість, відкрита конкуренція та раціональне процедурне управління, охоплюють тендери. Вони створені для створення ринку закупівель, який є конкурентоспроможним, відкритим і добре регульованим – необхідним для ефективного використання державних коштів.

«У великих державних агентствах або корпораціях можуть створювати спеціалізовані відділи чи департаменти закупівель, де кожен відділ може виконувати певні функції, такі як розробка тендерних документів, проведення тендерів, укладання контрактів та інше» [24]. В США працюють державні чиновники, які займаються закупівлями, є особливою посадовою групою, їх називають «Співробітники по закупівлях». «Загальний обсяг функцій, пов'язаних із закупівлями, розподіляється таким чином: співробітники з контрактації займаються тільки укладенням контрактів, а співробітники з адміністрування контрактів здійснюють контроль за виконанням уже укладених контрактів. Це досить значна професійна група держслужбовців: в Міністерстві оборони США – від 30 до 40 тис. осіб, в Адміністрації загальних послуг (далі - АЗП) – понад 20 тис.» [5].

Велика Британія. У невеликих міських радах або неприбуткових організаціях закупівельну функцію може виконувати одна особа, наприклад, «Менеджер закупівель, яка несе відповідальність за весь процес закупівель. У великих державних організаціях, таких як National Health Service» [13] створюють відділи закупівель, які виконують спеціалізовані функції.

Німеччина. «У невеликих муніципалітетах або малих організаціях може бути одна особа, наприклад, «Закупівельний офіцер», яка відповідає за закупівельний процес» [29]. У великих організаціях або корпораціях створюють департаменти закупівель, де кожен департамент може мати свою функцію, таку як планування закупівель, виконання тендерів, контрактний менеджмент тощо.

Швеція. «У менших місцевих радах або організаціях може бути одна особа або

невеликий відділ, що здійснює закупівлі. У більших державних агентствах або компаніях можуть бути централізовані закупівельні департаменти, які забезпечують потреби всіх підрозділів організації» [59]. Варто окремо звернути увагу на міжнародний досвід запровадження професії фахівця у сфері публічних закупівель [8].

Грузія. Працівник Замовника обіймає посаду «професійний закупівельник» за загальними вимогами трудового законодавства та правил внутрішнього трудового розпорядку. Він може суміщати цю посаду з іншою роботою, що оплачується. Виняток - коли локальні нормативно-правові акти Замовника це забороняють.

Туреччина. Професії «закупівельник» взагалі не існує. Закупівлі проводять лише члени тендерних комітетів або уповноважені особи. Однак один тендерний комітет може обслуговувати кількох Замовників.

Словенія. Має місце окрема професія «експерт з укладення контрактів у сфері публічних закупівель в Республіці Словенія». Сертифікація фахівців у сфері публічних закупівель не обов'язкова. Замовник може найняти спеціальний експертний комітет для проведення процедур закупівель, а також зовнішніх консультантів - як на волонтерських засадах, так і за окрему плату.

Чорногорія. Працівник, який пройшов навчання за програмою у сфері публічних закупівель і отримав відповідний сертифікат, може обіймати посаду «професійний закупівельник». Такий працівник повинен мати вищу освіту, а ось досвід попередньої роботи до уваги не береться.

Хорватія. Наявна професія «фахівець у сфері публічних закупівель». Особи за результатами проходження 50-годинної навчальної програми отримують сертифікат - на три роки з можливістю продовження. Працювати за сумісництвом таким особам законодавство не забороняє. Фахівець у сфері публічних закупівель може як бути найманий до штату організації, так і працювати на засадах ad-hoc - тимчасово.

Ці приклади показують, що в різних країнах та установах підходи до організації закупівельної функції відрізняються. В залежності від розміру

організації, обсягу і складності закупівель та законодавства країни, закупівлями можуть займатися одна особа, яка виконує всі функції закупівель або структурний підрозділ чи департамент, які виконують різні завдання у закупівельному процесі. Наприклад, «у деяких невеликих організаціях або малих місцевих урядових структурах, де обсяг закупівель не є великим, одна особа може відповідати за всю закупівельну діяльність. Ця особа може мати право здійснювати функцію вибору постачальників, організації процесу закупівель та забезпечення виконання вимог законодавства; у середніх та великих компаніях, державних організаціях або корпораціях, де обсяг закупівель більший і є потреба в більшій ефективності та спеціалізації, закупівельна функція може бути організована через структурний підрозділ. В такому випадку, департамент закупівель зазвичай складається з команди професіоналів, включаючи менеджерів закупівель, експертів з закупівель, юристів та інших спеціалістів. Ця команда відповідає за всі аспекти закупівельної діяльності, від планування та стратегії до вибору постачальників, укладання угод та контрактів. У деяких великих державних органах або корпораціях, де обсяг і складність закупівель значні, може бути створений окремий департамент закупівель, який має свою внутрішню структуру з підрозділами, що відповідають за різні аспекти закупівельної діяльності, такі як планування, аналіз, юридичні питання, контроль якості тощо. У такому випадку, департамент закупівель може бути великою командою, що займається закупівельною діяльністю на різних рівнях» [52].

Різноманітність організаційних структур для державних закупівель доводить, що функція закупівель для будь-якої організації є дуже важливою і включає не тільки відділ закупівель, а й інших співробітників і відділи. В залежності від рівня зрілості і організаційної спрямованості використовують різні підходи в організації функції закупівель.

Законодавством Бразилії дозволяється застосувати іншу, ніж відкриті тендерні торги, процедуру лише в окремих, чітко визначених випадках. Зокрема, в цій державі закупівлі можуть проводитися шляхом застосування так званої процедури «заздалегідь визначеної вимоги», що є фактично аналогом

національної процедури закупівлі «конкурентний діалог». Вона допускається для контрактів на послуги, коли уряд не може визначити точний характер і терміни надання послуги заздалегідь перед початком процедури. Заздалегідь визначена вимога – це структурований адміністративний процес для авторизації роботи з постачальниками за принципом «як і коли вимагається» на підставі умов і правил запропонованого замовником контракту. В цьому контракті визначаються завдання та сфера, в якій необхідно надати послуги або виконати певну роботу, терміни та будь-які інші конкретні інструкції (такі як подання звіту про витрати на основі попередньо встановлених фінансових обмежень). Прикладами послуг, де може бути застосована досліджувана процедура є: професійні послуги з перекладу, професійні послуги з інформатики, деякі види ремонту та капітального ремонту тощо.

У багатьох країнах світу публічні закупівлі вважаються ефективним засобом забезпечення економного та оптимального витрачання бюджетних коштів. До позитивних здобутків правового регулювання процедури публічних закупівель у деяких європейських державах, США та ін., які можуть бути використані під час розроблення пропозицій з удосконалення національного законодавства відповідній сфері, можна віднести: «1) закріплення обмежень щодо учасників процедур публічних закупівель на основі антикорупційного законодавства, зокрема з метою попередження виникнення конфлікту інтересів; 2) визначення особливостей здійснення місцевих закупівель, тобто надання права органам місцевого самоврядування самостійно організовувати та проводити закупівлі у межах своїх потреб за кошти місцевих бюджетів; 3) визначення та конкретизація засад недискримінації учасників процедури закупівлі, тобто умов, які недопустимо встановлювати замовникам, як таких, що можуть бути визнані дискримінаційними; 4) недопущення порушення законодавства про економічну конкуренцію, закріплення антиконкурентних вимог та гарантій їх забезпечення при проведенні закупівлі; 5) підвищення гарантій захисту прав іноземних учасників процедур публічних закупівель шляхом встановлення рівних з

вітчизняними суб'єктами господарювання умов, крім випадків, коли це може зашкодити суспільним інтересам» [66, с. 24].

Таким чином, у багатьох країнах світу публічні закупівлі вважаються ефективним засобом забезпечення економного та оптимального витрачання бюджетних коштів. Директиви ЄС щодо державних закупівель розроблені для ринку закупівель, який є конкурентоспроможним, відкритим і добре регульованим – необхідним для ефективного використання державних коштів. В різних країнах та установах підходи до організації закупівельної функції відрізняються. В залежності від розміру організації, обсягу і складності закупівель та законодавства країни, закупівлями можуть займатися одна особа, яка виконує всі функції закупівель або структурний підрозділ чи департамент, які виконують різні завдання у закупівельному процесі. У деяких великих державних органах або корпораціях, де обсяг і складність закупівель значні, може бути створений окремий департамент закупівель, який має свою внутрішню структуру з підрозділами, що відповідають за різні аспекти закупівельної діяльності, такі як планування, аналіз, юридичні питання, контроль якості тощо.

Висновки до першого розділу

1. Існує дві наукові концепції до визначення понять – «державних» і «публічних» закупівель. Згідно першого підходу, «державні закупівлі – це придбання товарів і послуг для потреб держави, а згідно другого, публічні закупівлі – це закупівлі, які здійснюються органами публічної адміністрації в інтересах і за кошти платників податків. Здійснення публічних закупівель передбачає певні процедури та механізми, що визначені в Законом України «Про публічні закупівлі» та низкою підзаконних актів.

2. Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони було закріплено зобов'язання України щодо приведення системи

публічних закупівель у відповідність із стандартами ЄС. У 2016 році було введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через електронну систему закупівель Prozorro. В Україні значна законодавча та нормативно-правова база визначає правове забезпечення організації та проведення публічних закупівель, забезпечуючи їх ефективність, прозорість та конкурентоспроможність. Вони спрямовані на захист інтересів держави та громадян, а також на забезпечення оптимального використання публічних коштів.

3. У багатьох країнах світу публічні закупівлі вважаються ефективним засобом забезпечення економного та оптимального витрачання бюджетних коштів. Директиви ЄС щодо державних закупівель розроблені для ринку закупівель, який є конкурентоспроможним, відкритим і добре регульованим – необхідним для ефективного використання державних коштів. В різних країнах та установах підходи до організації закупівельної функції відрізняються. В залежності від розміру організації, обсягу і складності закупівель та законодавства країни, закупівлями можуть займатися одна особа, яка виконує всі функції закупівель або структурний підрозділ чи департамент, які виконують різні завдання у закупівельному процесі. У деяких великих державних органах або корпораціях, де обсяг і складність закупівель значні, може бути створений окремий департамент закупівель, який має свою внутрішню структуру з підрозділами, що відповідають за різні аспекти закупівельної діяльності, такі як планування, аналіз, юридичні питання, контроль якості тощо.

РОЗДІЛ 2
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO

2.1. Зміст та особливості функціонування та проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro

Сучасна гібридна електронна система «Prozorro», побудована за принципами open source. Під гібридною моделлю розуміється така взаємодія центрального державного модуля та комерційних майданчиків, коли вся інформація наявна в центральній базі даних транслюється через майданчики, які відповідають за залучення та обслуговування клієнтів. Розробка системи юридично здійснювалась NGO Трансперенсі Інтернешнл (Transparency International). Код системи є абсолютно відкритим, відповідно до ліцензії Apache 2.0, його можна вільно завантажувати та використовувати.

«Всі бачать все» - офіційний слоган реформи. Після закінчення тендеру в електронній системі можна побачити всю інформацію стосовно поданих пропозицій всіх учасників, рішень тендерної комісії, всі кваліфікаційні документи тощо. Ця інформація доступна через зручний модуль аналітики для широкого загалу. Золотий трикутник Golden Triangle Of Partnership - унікальне об'єднання бізнесу, влади та громадянського суспільства задля просування змін, що дозволяє підтримувати високий рівень довіри між основними стейкхолдерами під час реформи» [31].

Мета Prozorro – це забезпечення прозорості процесу державних закупівель, підвищення довіри бізнесу та боротьба з корупцією.

Закон України «Про публічні закупівлі» запровадив обов’язковість проведення публічних електронних процедур закупівель у два етапи:

«І етап був реалізований з 01.04.2016 р. і впровадив обов’язковість проведення електронних закупівель для головних розпорядників коштів та монополістів.

ІІ етап розпочався з 01.08.2016 р. і зобов'язав всіх замовників здійснювати електронні закупівлі через Систему Прозорро» [56].
Цей Закон визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об’єднаних територіальних громад.

Метою цього Закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції.

«Цей Закон також має на меті адаптувати законодавство України acquis Європейського Союзу на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [11].

Контроль за функціонуванням Системи покладений на ДП «ПРОЗОРРО» та належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі

України. Попередником ДП «ПРОЗОРРО» був ДП «Зовнішторгвидав України». ДП «ПРОЗОРРО» є власником центральної бази даних ProZorro і відповідає за навчально-консультаційну, технічну і маркетингову підтримку системи публічних закупівель. Генеральний директор ДП «ПРОЗОРРО» М. Ткаченко, висловив свою думку, про систему електронного врядування Prozorro: «Я захоплювався ідеєю Prozorro з самого початку її заснування, і мені дуже імпонує ця історія. Адже люди, які наважилися ламати корупційну систему в державних тендерах, забезпечили державі вихід на якісно новий рівень відкритості. Тож коли я отримав пропозицію приєднатися до Prozorro, навіть не розмірковував. І я сподіваюся, що мій досвід роботи у корпоративному секторі допоможе як продовжити цю велику справу, так і зробити систему Prozorro ще більш технологічною та зручною для користувачів» [59].

В систему електронних закупівель входять веб-портал (Центральна база даних) уповноваженого органу Prozorro, та комерційні авторизовані електронні майданчики. Ця система забезпечує проведення процедур закупівель, створення, розміщення, та обмін інформацією, функціонування та документообіг між всіма ланками системи. На даний момент система Prozorro стала невіддільною частиною державних закупівель. Згідно даних веб-порталу, «ринок публічних закупівель у 2016 році склав близько 300 млрд гривень. За час роботи електронної системи закупівель спостерігається щорічне зростання кількості закупівель з 900 тисяч у 2017 році до більш ніж 5 мільйонів закупівель у 2021 році та відповідно суми укладених договорів з 472 млрд грн у 2017 році до 965 млрд грн у 2021 році. Проте з початком повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України та введення правового режиму воєнного стану ситуація у сфері закупівель дещо змінилась і у 2022 році здійснено 2,8 млн закупівель та укладено договорів на суму 484 млрд. грн.» [20].

Для здійснення закупівель та участі в торгах замовники та учасники реєструються на електронних майданчиках. Замовник створює закупівлю на будь-якому електронному майданчику, попередньо зареєструвавшись на ньому. Після

розміщення, закупівля автоматично дублюється на всіх інших майданчиках та в ЦБД.

«Авторизовані електронні майданчики в системі ProZorro виступають ключовими партнерами, через які державні замовники оголошують тендери, а постачальники з бізнес-середовища конкурують за перемогу в закупівлях на прозорих умовах. Ця гібридна система, яка поєднує централізований доступ до інформації про публічні закупівлі та децентралізовані майданчики, сприяє ефективній роботі учасників. Реєстрація в системі ProZorro через авторизовані майданчики є необхідною складовою цієї системи. Замовники та постачальники працюють через обрані майданчики, завантажуючи всі необхідні документи через свої особисті кабінети. Інформація автоматично синхронізується між центральною базою даних та всіма авторизованими майданчиками, забезпечуючи її однаковість та актуальність» [6].

Описуючи систему ProZorro, варто зазначити, що вона функціонує на основі підходу гібридної хмари. Існує центральний вебпортал ProZorro з питань закупівель, що містить модуль електронного аукціону та центральну базу даних, розміщену на хмарному сервері. До центрального веб-порталу спочатку було підключено сім, а зараз 19 авторизованих електронних майданчиків (Див. рис. 2.1).

Рис 2.1. Структура електронної системи закупівель в Україні

«Кожен електронний майданчик забезпечує реєстрацію замовників та учасників закупівель, автоматичне розміщення, отримання і передання інформації та документів під час проведення процедур закупівель» [55]. Замовники та учасники у сфері публічних закупівель можуть змінювати інформацію та документи з питань закупівель лише через авторизовані електронні майданчики. При цьому здійснювати моніторинг публічних закупівель можливо в межах будь-якого елемента електронної системи закупівель, і, як наголошується модераторами системи, на майданчиках, і на центральному веб-порталі інформація публікується одночасно, що дає змогу на будь-якому рівні системи бачити однакові публікації з питань закупівель.

З квітня 2020 року оновлено редакцію Закону України «Про публічні закупівлі, якою передбачено, зокрема:

- «перехід від тендерних комітетів до уповноважених осіб для професіоналізації закупівель;
- удосконалення механізму оскарження;

 запровадження спрощеної закупівлі;

 функціонування нових інструментів для підвищення ефективності закупівель (електронні каталоги);

 можливість виправлення учасником протягом двадцяти чотирьох годин невідповідностей в тендерній пропозиції після їх виявлення замовником;

 розширення переліку підстав для відповідальності за порушення законодавства у сфері закупівель та ін.»[20].

«З метою розвитку електронної системи закупівель забезпечено автоматичний обмін інформацією з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Державним реєстром лікарських засобів, Державною податковою службою України, Державною казначейською службою України та Національним агентством з питань запобігання корупції.

Нормативно та технічно передбачено можливість здійснення Державною аудиторською службою та її територіальними органами в електронній системі закупівель моніторингу закупівель, у тому числі, із використанням автоматичних індикаторів ризику, використання яких дає можливість автоматично здійснювати вибір процедур закупівель, що містять ознаки порушень законодавства у сфері публічних закупівель»[20].

Поряд з цим, на центральному рівні визначені централізовані закупівельні організації, які в інтересах замовників проводять закупівлі згідно з Законом України «Про публічні закупівлі»:

 «державна установа «Професійні закупівлі»;

 державне підприємство «Медичні закупівлі України»;

 державне підприємство “Українські спеціальні системи».

Крім того, на регіональному рівні визначено сім централізованих закупівельних організацій» [56].

«Міжнародне визнання та нагороди, отримані за розвиток електронної системи публічних закупівель України Prozorro:

- World Procurement Awards 2016 у номінації «Громадський сектор»;

- Open Government Awards 2016;

- ProZorro включено в рекомендовані моделі електронних закупівель ЄБРР;

- ProZorro визначено showcase & learning project світової ініціативи Open Contracting Partnership Davos Awards 2017 у номінації «Довіра майбутнього»;

- Fair Sourcing Awards (FSA) 2017 у номінації «Майстер»;

- Світовий банк за результатами оцінки функціонування електронної системи публічних закупівель Prozorro у 2017 році визнав, що може використовувати цю платформу для проведення закупівель товарів, послуг та робіт в Україні;

- Transparent Public Procurement Rating, Найбільш прозора система публічних закупівель 2020» [20].

Отже, у 2016 році було введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через електронну систему закупівель Prozorro. Сучасна гібридна електронна система «Prozorro», побудована за принципами open source. Під гібридною моделлю розуміється така взаємодія центрального державного модуля та комерційних майданчиків, коли вся інформація наявна в центральній базі даних транслюється через майданчики, які відповідають за залучення та обслуговування клієнтів. В електронній системі можна побачити всю інформацію стосовно поданих пропозицій всіх учасників, рішень тендерної комісії, всі кваліфікаційні документи. Ця інформація доступна через зручний модуль аналітики для широкого загалу. Золотий трикутник Golden Triangle Of Partnership - унікальне об'єднання бізнесу, влади та громадянського суспільства задля просування змін. Мета Prozorro – це забезпечення прозорості процесу державних закупівель, підвищення довіри бізнесу та боротьба з корупцією.

2.2. Інституційне забезпечення функціонування електронної системи державних закупівель ProZorro

Електронна система державних закупівель ProZorro «стала можливою завдяки широкій екосистемі учасників, що включає державні установи, міжнародні фінансові організації, навчальні заклади, підприємства, громадські організації та інших зацікавлених сторін. Взаємодія між цими різними групами стейкхолдерів була ключовим чинником успіху ProZorro, який дозволив реалізувати цю систему» [6].

Інституційне забезпечення реалізується через наявність уповноваженого органу регулятора з координації закупівель, а саме – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; функціонування незалежного органу оскарження – Антимонопольний комітет України; функціонування органів контролю – Державна аудиторська служба України, Державна казначейська служба України, Рахункова палата України. Інформаційне забезпечення реалізується через єдине джерело отримання інформації щодо здійснення публічних закупівель ProZorro [7] – веб-портал Уповноваженого органу. Згідно з Законом України «Про публічні закупівлі» портал ProZorro є відкритим ресурсом, який пропонує доступ до всієї інформації з центральної бази даних про електронні тендерні торги, які було оголошено з 31 липня 2016 року.

Законодавче забезпечення публічних закупівель регулюється Законом «Про публічні закупівлі» [8], а також нормативно-правовими актами: постановами Кабінету Міністрів України та наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [9-13], розробленими для виконання Закону.

Платформа DoZorro забезпечує системний моніторинг закупівель шляхом створення унікальної бази даних реальних оцінок закупівельників, постачальників та окремих тендерів. Портал почав свою роботу 1 листопада 2016 року. Ініціатором стала Програма інноваційних проектів громадської організації Transparency International Україна. Крім DoZorro, розвиваються аналітичні інструменти на основі QlikSense та QlikView. Боротьбі з корупцією в системі державних закупівель, вдосконаленню системи державних закупівель та пошуку протидії злочинним намірам було присвячено багато наукових праць вітчизняних

і зарубіжних вчених, серед яких Науменко С. М. [28], Хусанова К. Ю. [64], Мельников О. С. [27], Катроша Л. [23], Зубар В. [18], Гальчинський Л. [5].

Розглянемо функції та можливості моніторингового порталу DoZorro. «Портал DoZorro адмініструється громадською організацією Transparency International Україна та консолідує зусилля 20 регіональних моніторингових організацій. За допомогою відгуків користувачів система збирає інформацію про якість конкретних тендерних процедур. У разі виявлення порушення Закону України «Про публічні закупівлі» відбувається юридичне реагування. Всі авторизовані користувачі порталу отримують доступ до реальних дієвих юридичних інструментів оскарження сумнівних закупівель, можуть оцінити угоди і залишати розгорнуті відгуки»[14].

«Відгук на моніторинговому порталі DoZorro містить якісну оцінку конкретного тендеру (опис проблем, скарги, подяки) та кількісну, коли автор відгуку оцінює тендер від одного до п’яти балів за такими характеристиками:

- оцінка умов закупівлі;
- оцінка взаємодії замовника з учасниками;
- оцінка процесу кваліфікації;
- оцінка виконання замовником умов договору.

DoZorro формує базу даних відгуків на закупівельні процедури, які відбуваються у електронній системі публічних закупівель Prozorro. На основі цієї інформації автоматично формується рейтинг учасників, а з профайлу кожного з них буде можна дізнатися, наскільки конкретний користувач системи є добросовісним постачальником або закупівельником. Така систематизована інформація дозволяє усім сторонам ухвалювати раціональні рішення у діяльності, пов’язаній з роботою в системі ProZorro» [14].

Оборонні закупівлі в Україні проводяться згідно з встановленими процедурами та вимогами. «Основний орган, що здійснює контроль і організацію оборонних закупівель, - це Міністерство оборони України (МОУ)» [30].

Закупівлі для потреб оборони мають законодавчу та нормативно-правову базу: Закон України «Про оборонні закупівлі»; Постанова Кабінету Міністрів

України від 11.11.2022 №1275 «Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану»; Постанова Кабінету Міністрів України від 14.09.2020 № 822 «Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу».

Також, на платформі вже працюють державні та комунальні органи влади, зокрема - Міністерство аграрної політики, Міністерство соціальної політики, Штаб гуманітарної допомоги при Національному агентстві з питань запобігань корупції (фонд Штаб UA), Укрзалізниця та Львівська ОДА. «Для масштабування на всю країну платформа активно наповнюється товарами від постачальників. Крім цього, передбачається участь великих міжнародних донорів на платформі, які зможуть фондувати потреби України та отримувати звіти про виконання цих запитів» [21].

Отже, інституційне забезпечення електронної системи державних закупівель ProZorro включає широку мережу учасників, від державних органів до громадських організацій та бізнесу. Основні інституційні складові включають:

– Уповноважений орган регулятор: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України відповідає за координацію закупівель.

– Незалежний орган оскарження: Антимонопольний комітет України забезпечує можливість оскарження рішень та дотримання антикорупційних стандартів.

– Органи контролю: Державна аудиторська служба, Державна казначейська служба та Рахункова палата України забезпечують контроль за фінансовими процесами та виконанням законодавства.

– Інформаційне забезпечення: Єдиний веб-портал уповноваженого органу, який надає доступ до інформації з центральної бази даних про електронні торги.

– Законодавче забезпечення: Закон України «Про публічні закупівлі» та інші нормативно-правові акти встановлюють правові та економічні засади проведення закупівель.

– Платформа DoZorro: Платформа забезпечує системний моніторинг закупівель та дозволяє користувачам надавати відгуки та оскаржувати порушення.

Інституційна підтримка сприяє ефективному функціонуванню та розвитку системи ProZorro, забезпечуючи прозорість, довіру та запобігання корупції в сфері державних закупівель.

Висновки до другого розділу

1. У 2016 році було введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через електронну систему закупівель Prozorro. Сучасна гібридна електронна система «Prozorro», побудована за принципами open source. Під гібридною моделлю розуміється така взаємодія центрального державного модуля та комерційних майданчиків, коли вся інформація наявна в центральній базі даних транслюється через майданчики, які відповідають за залучення та обслуговування клієнтів. В електронній системі можна побачити всю інформацію стосовно поданих пропозицій всіх учасників, рішень тендерної комісії, всі кваліфікаційні документи. Ця інформація доступна через зручний модуль аналітики для широкого загалу. Золотий трикутник Golden Triangle Of Partnership - унікальне об'єднання бізнесу, влади та громадянського суспільства задля просування змін. Мета Prozorro – це забезпечення прозорості процесу державних закупівель, підвищення довіри бізнесу та боротьба з корупцією.

2. Інституційне забезпечення електронної системи державних закупівель ProZorro включає широку мережу учасників, від державних органів до громадських організацій та бізнесу. Основні інституційні складові включають: Уповноважений орган регулятор: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України відповідає за координацію закупівель. Незалежний орган оскарження: Антимонопольний комітет України забезпечує можливість оскарження рішень та дотримання антикорупційних стандартів. Органи контролю: Державна аудиторська служба, Державна казначейська служба та Рахункова палата України забезпечують контроль за фінансовими процесами та виконанням законодавства. Інформаційне забезпечення: Єдиний веб-портал уповноваженого органу, який

надає доступ до інформації з центральної бази даних про електронні торги. Законодавче забезпечення: Закон України «Про публічні закупівлі» та інші нормативно-правові акти встановлюють правові та економічні засади проведення закупівель. Платформа DoZorro: Платформа забезпечує системний моніторинг закупівель та дозволяє користувачам надавати відгуки та оскаржувати порушення. Інституційна підтримка сприяє ефективному функціонуванню та розвитку системи ProZorro, забезпечуючи прозорість, довіру та запобігання корупції в сфері державних закупівель.

РОЗДІЛ 3
ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ PROZORRO

3.1. Особливості та проблеми функціонування та проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro в умовах воєнного стану

Міністерством юстиції України наказом від 13.04.2022 № 1462/5 «Про зупинення оприлюднення інформації у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України» [51], з метою захисту інформації в умовах воєнного стану на час дії воєнного стану було зупинено оприлюднення інформації у формі відкритих даних, визначеної розділом ІІ Переліку інформації, що підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 28.03.2016 № 897/5 «Про затвердження Переліку інформації, що підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України» [42]. Це, зокрема, стосується й інформації, що міститься в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань та Єдиному реєстрі підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство.

Законодавче врегулювання процедур здійснення закупівель в умовах воєнного стану розпочалось лише 16 серпня 2022 року, коли Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану», де Розділ Х «Прикінцеві та перехідні положення» було доповнено пунктом 3-7 дуже важливого для здійснення закупівель змісту: «Установити, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня

його припинення або скасування особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених цим Законом, визначаються Кабінетом Міністрів України із забезпеченням захищеності таких замовників від воєнних загроз» [61]. Таким чином було узаконено відповідні рішення КМУ, що мають форму підзаконних нормативно-правових актів.

«Зараз кількість конкурентних закупівель становить приблизно 9% від показників минулого періоду. Тому якщо припустити, що загальні обсяги закупівель лишилися більш-менш тими самими, як і торік, втрата даних на конкурентних - 91%. Хоча звісно варто розуміти, що обсяги фінансування також зменшилися» [14](Додаток В).

Внесені у серпні 2022 року законодавчі зміни сприяли нормативному впорядкуванню обставин застосування правового механізму публічних закупівель в умовах воєнного стану. На цій основі 12 жовтня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» (надалі – Особливості), яка вступила в силу 19 жовтня 2022 р. [30] Таким чином, з урахуванням обставин воєнного стану й був встановлений актуальний сьогодні порядок та умови здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для Замовників, що не суперечить Закону України «Про публічні закупівлі». Зокрема, пункт 3 Особливостей встановлює: «Замовники, що зобов’язані здійснювати публічні закупівлі товарів, робіт і послуг відповідно до Закону, проводять закупівлі відповідно до Закону з урахуванням цих особливостей» [56].

На забезпечення високого ступеня контролю за здійсненням публічних торгів спрямована вимога п. 5 Особливостей, в якому зазначається: «Забороняється придбання замовниками товарів, робіт і послуг до/без проведення процедури закупівлі відкриті торги/використання електронного каталогу (у разі закупівлі товару), визначеної цими особливостями, та укладення договорів про

закупівлю, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедури закупівлі відкриті торги/використання електронного каталогу (у разі закупівлі товару), визначеної цими особливостями» [3].

Отже, особливості застосування правового механізму публічних закупівель в умовах воєнного стану полягають у тому, що Замовники зобов'язані здійснювати закупівлі відповідно до законодавства, в тому числі з урахуванням вимог статті 17 Закону України «Про публічні закупівлі», а також пункту 44 Особливостей, який встановлює наступне: «Замовник зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію переможця процедури закупівлі в разі, коли наявні підстави, визначені статтею 17 Закону (крім пункту 13 частини першої статті 17 Закону – наявність заборгованості зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів)). Тому Замовник не перевіряє Переможця процедури закупівлі на відповідність підстави, визначеної пунктом 13 частини першої статті 17 Закону, та не вимагає від Учасника процедури закупівлі/Переможця процедури закупівлі підтвердження її відсутності» [3].

Таким чином, основні вимоги Закону України «Про публічні закупівлі» збережені, проте, враховуючи реалії воєнного стану, частково змінені в часовому та процедурно-документальному вимірі. Зокрема, «Переможець процедури закупівлі у строк, що не перевищує чотирьох днів з дати оприлюднення в електронній системі закупівель повідомлення про намір укласти договір про закупівлю, повинен надати Замовнику шляхом оприлюднення в електронній системі закупівель документи, які підтверджують відсутність підстав, визначених пунктами 3, 5, 6 і 12 частини першої та частиною другою статті 17 Закону» [3]. Також, замовник не вимагає документального підтвердження публічної інформації, що оприлюднена у формі відкритих даних згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації» та/або міститься у відкритих єдиних державних реєстрах, доступ до яких є вільним, або публічної інформації, що є доступною в електронній системі закупівель. Але для умов воєнного стану встановлені винятки, якими є випадки, коли доступ до такої інформації є обмеженим на момент оприлюднення оголошення про проведення відкритих

торгів. «Учасник процедури закупівлі підтверджує відсутність підстав, зазначених в абзаці першому пункту 44, шляхом самостійного декларування відсутності таких підстав в електронній системі закупівель під час подання тендерної пропозиції. Замовник не вимагає від Учасника процедури закупівлі під час подання тендерної пропозиції в електронній системі закупівель будь-яких документів, що підтверджують відсутність підстав, визначених в абзаці першому пункту 44 Особливостей, крім самостійного декларування відсутності таких підстав Учасником процедури закупівлі відповідно до абзацу четвертого цього пункту. У разі коли Учасник процедури закупівлі має намір залучити інших суб'єктів господарювання як субпідрядників/співвиконавців в обсязі не менше ніж 20 відсотків вартості договору про закупівлю у випадку закупівлі робіт або послуг для підтвердження його відповідності кваліфікаційним критеріям відповідно до частини третьої статті 16 Закону, Замовник перевіряє таких суб'єктів господарювання на відсутність підстав (у разі застосування до учасника процедури закупівлі), визначених у частині першій статті 17 Закону (крім пункту 13 частини першої статті 17 Закону)» [56].

Особливості функціонування та проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro в умовах воєнного стану:

«1. Пороги. Встановлено пороги для проведення відкритих торгів, наразі вони такі: товари і послуги (крім послуг з поточного ремонту) – вартість закупівлі дорівнює або перевищує 100 000 грн, щодо поточного ремонту – вартість 200 000 грн або більше; роботи – вартість дорівнює або перевищує суму в 1,5 млн грн. Тобто, якщо очікувана вартість дорівнює або перевищує вищевказані, закупівлі здійснюються шляхом відкритих торгів (з урахуванням Особливостей) або з використанням електронного каталогу. Якщо закупівля здійснюється з використанням електронного каталогу, замовник відбирає постачальника шляхом запиту ціни пропозицій постачальників.

2. Хто не допускається до участі: громадяни рф /рб (крім тих, що проживають на території України на законних підставах); юридичні особи рф/рб; юридичні особи України, кінцевим бенефіціарним власником або учасником

(акціонером), маючи частку в статутному капіталі 10% і більше, є рф/рб, громадяни рф/рб (крім проживаючих в України на законних підставах), або юрособи рф/рб.

3. Походження товарів. Забороняються публічні закупівлі товарів походженням з рф/рб.» [63].

«4. Звітування. Звітність про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель, договір про закупівлю (додатками і змінами) оприлюднюються замовником протягом 90 днів з дня припинення або скасування правового режиму воєнного стану в Україні. У разі закупівлі на відкритих торгах або шляхом використання електронного каталогу замовник оприлюднює договір про закупівлю (з додатками) та звіт про результати проведення закупівлі. Можна не оприлюднювати звіт про договір, укладений без використання електронної системи, якщо вартість закупівлі менша 50 тис. грн.

Якщо закупівля здійснюється згідно п.п. 5-11, 14 пункту 13 Особливостей, в електронній системі закупівель разом зі звітом про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель, оприлюднюється сам договір (з додатками) та обґрунтуванням застосування замовником підстави для здійснення закупівлі відповідно до п. 13. Ця вимога стосується закупівлі, яка може бути здійснена тільки певним постачальником у відповідних випадках; або відмінено відкриті торги через неподання жодної тендерної пропозиції у строк; або після укладення договору у замовника виникла необхідність у постачанні додаткового обсягу товару (робіт, послуг) тим самим постачальником; або здійснюється закупівля послуг з адвокатської діяльності або юридичних послуг, пов’язаних із захистом прав та інтересів України, у т.ч. захисту національної безпеки і оборони, під час врегулювання спорів, розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю України; або здійснюється закупівля, необхідна для проведення спортивних заходів.

Звіт про виконання договору не оприлюднюється в електронній системі, якщо закупівля може здійснюватися шляхом укладення договору без застосування

відкритих торгів та/або електронного каталогу. В іншому разі звіт оприлюднюється згідно вимог Закону» [31].

«5. Можливість укладання прямих договорів. Пункт 13 Особливостей передбачає, які товари та послуги (крім послуг з поточного ремонту), вартість яких становить або перевищує порогові значення, можуть закупатись шляхом укладення прямого договору:

 якщо інформація, що має оприлюднюватись в оголошенні про проведення відкритих торгів або в тендерній документації, є інформацією з обмеженим доступом або коли її розголошення під час дії режиму воєнного стану може нести загрозу національній або громадській безпеці і порядку, безпеці енергоструктурі;

 замовник (його підрозділ) перебуває на території активних бойових дій;

 замовник не може дотриматися строків для проведення відкритих торгів або закупівлі за електронним каталогом, коли закупівлі здійснюються для: проведення заходів із мобілізації та цивільного захисту; будівництва, реконструкції, капітального ремонту та облаштування місць проживання внутрішньо переміщених та евакуйованих осіб, захисних споруд цивільного захисту, у тому числі подвійного призначення; підготовки до проведення опалювального сезону (крім закупівлі енергоносіїв);

 існує нагальна потреба у здійсненні закупівлі у зв’язку з виникненням об’єктивних обставин, що унеможливлюють дотримання замовником строків проведення закупівлі із застосуванням відкритих торгів або електронного каталогу;

 коли предмет закупівлі може бути наданий тільки певним постачальником, серед яких укладення договору з постачальником «останньої надії» або постачальником універсальної послуги на постачання електроенергії, природного газу;

 якщо відмінено відкриті торги через неподання жодної тендерної пропозиції для участі у відкритих торгах;

 якщо після укладення договору про закупівлю у замовника виникла необхідність у постачанні додаткового обсягу товару (робіт, послуг) тим самим постачальником або у разі, коли така закупівля зумовлена змінами до галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я;

 при закупівлі послуг з адвокатської діяльності або юридичних послуг, пов'язаних із захистом прав та інтересів України…;

 при закупівлі послуг, необхідних для проведення спортивних заходів, спортивних змагань, заходів з фізичної культури і спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації, що включені до Єдиного календарного плану фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України;

 при закупівлях для забезпечення функціонування об'єктів критичної інфраструктури, що віднесені до I або II категорії критичності, якщо неможливо дотриматись строків для проведення відкритих торгів та/або за електронним каталогом;

 здійснюється закупівля для будівництва, ремонту та інших інженерно-технічних заходів по захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектору;

 при закупівлях для забезпечення захисту об'єктів підприємств, установ та організацій електроенергетичного, ядерно-промислового, вугільно-промислового та нафтогазового комплексів, а також для відновлення зруйнованих або пошкоджених внаслідок збройної агресії рф таких об'єктів» [58].

Якщо вартість закупки 100 тис грн або більше і вона проводиться за електронним каталогом, відбір постачальника проводиться шляхом запиту ціни пропозицій постачальників.

Також можливість укладати прямі договори передбачена п. 9 Особливостей. Важливо зазначити також і публічні закупівлі для ліквідації наслідків бойових дій в умовах воєнного стану відповідно до розпоряджень КМУ про виділення коштів з резервного фонду державного бюджету підприємствам ОПК, якщо замовник не має можливості дотриматися строку для проведення відкритих торгів або закупівлі за електронним каталогом.

«6. Проведення відкритих торгів має відповідні вимоги:

 строк на публікацію оголошення про проведення відкритих торгів та тендерної документації - не пізніше ніж за сім днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій;

 визначені підстави для відмови від оприлюднення інформації про місцезнаходження замовника, постачальника, місця поставки товарів, виконання робіт чи надання послуг;

 передбачається можливість подавати тендерну пропозицію, яка перевищує визначену замовником очікувану вартість предмета закупівлі, за умови зазначення в тендерній документації такої можливості та прийнятного відсотку перевищення ціни такої пропозиції;

 не вимагається документального підтвердження інформації про відсутність підстав для відхилення тендерної пропозиції учасника та/або переможця процедури закупівлі, якщо така інформація є публічною;

 відкриті торги проводяться без застосування електронного аукціону;

 не пізніше, ніж за два робочі дні до закінчення строку розгляду тендерних пропозицій в електронній системі повідомляються вимоги про усунення виявлених невідповідностей в інформації та/або документах, поданих учасником у тендерній пропозиції, та/або подання яких передбачалося тендерною документацією;» [63]

«7. Відмова в участі. Тендерна пропозиція повинна бути відхилена:

- через неподання обґрунтування її аномально низької ціни;

- учасник є пов‘язаною з рф/рб особою або пропонує товари походженням з рф/рб;

- ціна пропозиції є більшою ніж очікувана вартість предмета закупівлі, а замовник не зазначив про прийняття до розгляду такої пропозиції та/або не встановив прийнятний відсоток перевищення, або відсоток перевищення є більшим, встановлений;

- переможець відмовився від підписання договору про закупівлю, не надав підтвердження відсутності підстав, вказаних в п. 44 Особливостей;

- учасник не виконав зобов’язань за раніше укладеним договором із тим самим замовником, що призвело до застосування санкції у вигляді штрафів та/або відшкодування збитків протягом трьох років з дати їх застосування» [63].

Щодо підстав відмови в участі у відкритих торгах, порівняно з аналогічними підставами за Законом - не притягнення до відповідальності за вчинення корупційного або кримінального правопорушення, вчиненого за корисливих мотивів, або використанням дитячої праці чи торгівлі людьми вимагається наразі від керівника учасника, а не так, як в Законі – його службової (посадової) особи.

«8. Відміна відкритих торгів. Відміна можлива за певних причин, вказаних в п. 47 Особливостей. Автоматично відміняються електронною системою відкриті торги, якщо відхилені всі тендерні пропозиції або не подано жодної тендерної пропозиції.

9. Строки оскарження. Зменшено строк на розгляд скарг колегією АМКУ. Наразі він складає від 7 до 12 робочих днів» [63].

«Агенція оборонних закупівель» разом з «Державним оператором тилу» є однією зі закупівельних агенцій Міноборони і закуповує озброєння та боєприпаси для ЗСУ. Обидві агенції працюють за сучасними корпоративними стандартами і орієнтуються на підходи, які практикують у НАТО.

ДП «Державний оператор тилу» - це державна агенція, що забезпечує тилові потреби Збройних сил України, була створена 1 грудня 2023 року.

Наразі Державний оператор тилу (ДОТ) посів перше місце на Prozorro за рівнем конкурентності закупівель. «У грудні 2023 року Державний оператор тилу оголосив першу публічну закупівлю в Prozorro. На сьогодні в системі опубліковано понад 300 тендерів агенції. За останніми аналітичними даними платформи, ДОТ став закупівельником №1 за рівнем конкурентності торгів. Зокрема, ДОТ провів найбільше конкурентних закупівель речового забезпечення серед усіх закупівельників - понад 99% (середнє в Prozorro - 6,19%). Також ДОТ посів перше місце за рівнем конкурентних закупівель паливно-мастильних матеріалів (ПММ). Цей показник сягнув 92,5%, що в п’ять разів більше, ніж

середній на майданчику. При цьому середня кількість учасників закупівель речового забезпечення та ПММ ДОТ приблизно вдвічі вища, ніж загальний показник на Prozorro. загалом від початку оголошення тендерів на Prozorro Державний оператор тилу має понад 78% успішних завершених закупівель речового забезпечення та 85% - пально-мастильних матеріалів» [46].

«Завдяки конкуренції на закупівлях речового майна Державний оператор тилу зекономив 2,2 млрд грн. Ці кошти були спрямовані на закупівлю засобів індивідуального захисту для військових. Вже розпочалася закупівля додаткового обсягу бронежилетів для Збройних сил України. Крім того, планується придбання шоломів, тактичних навушників» [11].

Також «Державний оператор тилу закупив військові зимові берці «талан» товариства «Таланлегпром» на 5% дешевше, ніж під час всіх попередніх закупівель даного товару для Збройних сил України. Економії вдалося досягти завдяки розширенню конкуренції та дотриманню принципу рівних умов доступу учасників до закупівлі. Тепер берці коштуватимуть не 2 700 грн (74 дол.), а 2 564 грн (65 дол.) за пару. Економія у гривнях становила 5%, у доларах – 15%. Як зазначили в ДОТ, загальна економія на цій закупівлі становила понад 46 млн грн. За словами директорки з управління закупівлями ДОТ В. Виноградової, «ми встановили очікувану вартість на зимові берці відповідно до ринкової ціни. Раніше талани для Збройних сил обходилися державі дорожче, ніж те саме взуття, наприклад, для нацгвардійців. Завдяки конкурентним торгам ми виправили такий дисбаланс. Усі гроші, які ми зекономили, у майбутньому будуть перерозподілені на додаткові потреби з речового забезпечення військових» [10].

«Державний оператор тилу розпочав закупівлі харчування для Збройних сил України на друге півріччя за новими правилами. Процедури вже розміщені на Prozorro. Закупівлі відбуватимуться комплектами за оновленим каталогом продуктів харчування. Окремо будуть закуповувати воду та хліб. Крім цього, у закупівельній стратегії передбачено декілька змін, спрямованих на забезпечення безперервності постачання та сприяння покращенню харчування військових, серед них:

 Протидія демпінгу: раніше під час аукціону гранична ціна могла бути знижена на 50-70%. Зараз цей показник - 40%, що забезпечить чесну конкуренцію та підвищить значимість нецінових критеріїв: своєчасності постачання продукції, високої якості, належних обсягів.

 Регіональна стратегія: процедури закупівлі харчів відтепер поділені на три категорії за обсягами (великі, середні та малі) та лоти. У межах кожної процедури є обмеження щодо кількості лотів “в одні руки”, аби забезпечити надійність постачання та залучити спроможних постачальників.

 Перевірка постачальників: перед замовленням продукції в постачальника ДОТ буде проводити його аудит, аби дізнатися про готовність виконати замовлення. Фахівці перевірятимуть склади, транспорт, наявність кваліфікованого персоналу.

 Цифровізація процесів: вже зараз подача заявок здійснюється через інформаційну систему. Наступний етап зробити всі кроки швидкими, зручними й доступними для кожного учасника процесу забезпечення харчування» [1].

 «Більшість закупівель, які проводить Державний оператор тилу на Prozorro, є конкурентними. Зокрема це 99% закупівель речового майна та 92% паливно-мастильних матеріалів» [17].

Державне підприємство Міністерства оборони України (МОУ) «Агенція оборонних закупівель» - єдина національна агенція, що забезпечує централізовану закупівлю товарів, робіт та послуг у сферах національної безпеки і оборони за кошти державного бюджету та інших джерел фінансування засноване на державній власності як державне комерційне підприємство та належить до сфери управління МОУ.

«Агенція оборонних закупівель Міністерства оборони вперше придбає через систему Prozorro 20 000 безпілотних авіаційних комплексів (БпАК). Загальна очікувана вартість – майже 3 мільярди гривень (без ПДВ). Термін постачання: до 31 травня 2024 року. Закупівля відбуватиметься шляхом застосування рамкової угоди відповідно до Особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану, затверджених постановою Кабінету Міністрів

України від 11.11.2022 №1275. У свою чергу, це дозволить у конкурентний спосіб закуповувати необхідні товарні позиції, не розкриваючи для загального доступу чутливу інформацію. Відповідні оголошення опубліковані в Prozorro 4 березня щодо наступних предметів закупівель:

– БпАК типу DJI Mavic 3E – 15000 одиниць. Очікувана вартість – 2 000 550 000 грн (без ПДВ).

– БпАК типу DJI Mavic 3 Thermal – 5000 одиниць. Очікувана вартість – 989 081 667 грн (без ПДВ). Очікувана вартість розрахована шляхом виведення середньої ціни на основі отриманих комерційних пропозицій» 5 березня 2024» [74].

Отже, законодавче врегулювання процедур здійснення закупівель в умовах воєнного стану розпочалось 16 серпня 2022 року з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану. Внесені у серпні 2022 року законодавчі зміни сприяли нормативному впорядкуванню обставин застосування правового механізму публічних закупівель в умовах воєнного стану. На цій основі 12 жовтня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування», яка вступила в силу 19 жовтня 2022 р.

Таким чином, з урахуванням обставин воєнного стану був встановлений актуальний на сьогодні порядок та визначені умови здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для Замовників, що не суперечить Закону України «Про публічні закупівлі» (2016 р.).

3.2. Перспективи оптимізації проведення торгів в електронній системі публічних закупівель ProZorro в умовах воєнного стану

Значна кількість закордонних і вітчизняних вчених займалися вивченням можливостей та перспектив розвитку електронної торгівлі. Так, аналіз сучасних тенденцій та динаміки розвитку електронної торгівлі на підприємствах України наведено в працях Л. К. Гліненко, Ю. А. Дайновського, С. В. Маловичко, І. А. Малюти, А. Є. Оголь [6, 25-26].

Введення воєнного стану в Україні стало новим поштовхом до термінових змін і адаптації до нинішніх умов. «Ці зміни охопили як сферу законодавчої бази, так і саму процедуру проведення торгів. Кількість документів, необхідних від постачальника, була зменшена, що сприяло залученню більшої кількості учасників та стимулювало конкуренцію, що призвело до зниження цінових пропозицій. Також були скорочені терміни проходження процедур закупівель, що допомогло прискорити процес придбання товарів, робіт чи послуг» [35]. Під час повномасштабного вторгнення, було створено Prozorro+, «це інструмент для забезпечення нагальних потреб держави в часи війни. Завдяки співпраці з донорськими, благодійними та громадськими організаціями стало можливим допомагати та знаходити фінансування на товари першої необхідності» [36].

«Prozorro+ працює для потреб:

- державних або місцевих органів влади
- військово-цивільних адміністрацій
- державних чи комунальних установ, що розміщують у себе ВПО

Забезпечує потреби:

- населення, що постраждало від військових дій
- внутрішньо переміщених осіб
- незахищених верств населення, які потребують допомоги

Prozorro+ співпрацює з:

- українськими та міжнародними донорськими організаціями
- громадськими та благодійними організаціями»[36].

До переваг оптимізацій такого виду можна віднести: прозору систему закупівель, консолідацію потреб по всій Україні, відкрите звітування.

Сфера здійснення публічних закупівель як механізм реалізації економічної політики на засадах досягнення ефективного соціально-економічного розвитку країни та підвищення ефективності використання публічних коштів перебуває на стадії активного реформування.

Аналіз міжнародного досвіду доводить, що потреби держави в товарах, роботах і послугах задовольняються більш адекватно і ефективно в тому випадку, якщо всі процедури функціонального циклу забезпечення публічних потреб (планування, здійснення та виконання) вбудовані в єдине інституційне середовище, врегульовані виходячи із загальних вимог для всіх процедур, впорядковані за структурою і складом елементів, та проводяться на засадах електронного забезпечення.

Крім того, важливим напрямом публічних закупівель є подальший розвиток електронної системи закупівель, запровадження нових інструментів, цифровізація процесів, що є запорукою підвищення рівня прозорості дій замовників, зменшення ризиків дискримінації суб'єктів господарювання під час участі в публічних закупівлях, зменшення операційних витрат замовників та учасників в процесі проведення закупівлі.

Також цілі тісно пов'язані з набуттям Україною статусу кандидата в ЄС та необхідністю імплементації законодавства ЄС у законодавство України.

Водночас зусилля України також спрямовані на подальший розвиток міжнародного співробітництва у сфері публічних закупівель, формування позитивного іміджу України на міжнародній арені шляхом розвитку двосторонніх та багатосторонніх відносин з питань публічних закупівель з іншими державами.

Зокрема, важливим напрямом подальшого міжнародного співробітництва є підвищення потенціалу українського бізнесу, а також створення та удосконалення інструментів, які б дали змогу створити зручні умови та засоби для використання як Україною, так і іншими державами - членами Світової організації торгівлі, з метою оперативного доступу до даних про публічні закупівлі українських компаній та нерезидентів.

Такі інструменти повинні спрямовуватися на фактичне спрощення доступу українських компаній та нерезидентів з метою участі у публічних закупівлях шляхом пришвидшення та удосконалення інструментів обміну даними про проведення таких закупівель замовниками державами - членами Світової організації торгівлі. Також важливим є створення інструментів для пошуку іноземних партнерів для виконання договорів про закупівлі, які укладаються за результатами проведення публічних закупівель, як в Україні, так і в інших державах - членах Світової організації торгівлі.

Таким чином, стратегія охоплює період до 31 грудня 2026 р. та включає основні напрями розвитку і вдосконалення системи публічних закупівель, зокрема заходи, необхідні для забезпечення процесу відбудови України, комплекс завдань щодо гармонізації законодавства, розвитку інституційної структури, кадрового забезпечення, способів закупівель та практики їх застосування.

«Метою розроблення стратегії є забезпечення подальшого розвитку та удосконалення існуючої в Україні системи публічних закупівель з урахуванням потреби у відновленні (відбудові) України, що пов’язано з повномасштабним збройним вторгненням російської федерації, а також забезпечення проведення ефективних публічних закупівель, розвиток конкурентного середовища у сфері публічних закупівель в Україні, забезпечення виконання міжнародних зобов’язань України у сфері публічних закупівель та послідовної адаптації законодавства України до стандартів ЄС протягом 2024-2026 років»[56].

«Досягти мети можливо шляхом встановлення таких стратегічних цілей:

− гармонізація законодавства України у сфері публічних закупівель з відповідними директивами ЄС;

− розвиток інституційної структури публічних закупівель;

− реалізація проектів відбудови України;

− професіоналізація публічних закупівель;

− розвиток електронної системи закупівель;

− залучення громадянського суспільства до розвитку сфери публічних закупівель;

− міжнародне співробітництво у сфері публічних закупівель.

Основним завданням з реалізації цієї стратегічної цілі є подальша гармонізація законодавства з вимогами законодавства ЄС» [67].

«Очікуваними результатами та показниками досягнення цієї стратегічної цілі є:

− розроблення законопроектів, зазначених в операційному плані реалізації у 2024-2025 роках Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки (далі - операційний план), та супроводження їх прийняття у Верховній Раді України (далі - закони у сфері закупівель);

− розроблення та прийняття нормативно-правових актів, необхідних для виконання вимог законів у сфері закупівель;

− реалізація положення законів у сфері закупівель в електронній системі закупівель» [67].

Отже, сфера здійснення публічних закупівель як механізм реалізації економічної політики на засадах досягнення ефективного соціально-економічного розвитку країни та підвищення ефективності використання публічних коштів перебуває на стадії активного реформування. Важливим напрямом публічних закупівель є подальший розвиток електронної системи закупівель, запровадження нових інструментів, цифровізація процесів, що є запорукою підвищення рівня прозорості дій замовників, зменшення ризиків дискримінації суб’єктів господарювання під час участі в публічних закупівлях, зменшення операційних витрат замовників та учасників в процесі проведення закупівлі. забезпечення подальшого розвитку та удосконалення існуючої в Україні системи публічних закупівель з урахуванням потреби у відновленні (відбудові) України, що пов’язано з повномасштабним збройним вторгненням російської федерації, а також забезпечення проведення ефективних публічних закупівель, розвиток конкурентного середовища у сфері публічних закупівель в Україні, забезпечення виконання міжнародних зобов’язань України у сфері публічних закупівель та послідовної адаптації законодавства України до стандартів ЄС протягом 2024-2026 років.

Висновки до третього розділу

1. Законодавче врегулювання процедур здійснення закупівель в умовах воєнного стану розпочалось 16 серпня 2022 року з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану. Внесені у серпні 2022 року законодавчі зміни сприяли нормативному впорядкуванню обставин застосування правового механізму публічних закупівель в умовах воєнного стану. На цій основі 12 жовтня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування», яка вступила в силу 19 жовтня 2022 р. Таким чином, з урахуванням обставин воєнного стану був встановлений актуальний на сьогодні порядок та визначені умови здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для Замовників, що не суперечить Закону України «Про публічні закупівлі» (2016 р.).

2. Сфера здійснення публічних закупівель як механізм реалізації економічної політики на засадах досягнення ефективного соціально-економічного розвитку країни та підвищення ефективності використання публічних коштів перебуває на стадії активного реформування. Важливим напрямом публічних закупівель є подальший розвиток електронної системи закупівель, запровадження нових інструментів, цифровізація процесів, що є запорукою підвищення рівня прозорості дій замовників, зменшення ризиків дискримінації суб’єктів господарювання під час участі в публічних закупівлях, зменшення операційних витрат замовників та учасників в процесі проведення закупівлі. забезпечення подальшого розвитку та удосконалення існуючої в Україні системи публічних закупівель з урахуванням потреби у відновленні (відбудові) України, що пов’язано з повномасштабним збройним вторгненням російської федерації, а

також забезпечення проведення ефективних публічних закупівель, розвиток конкурентного середовища у сфері публічних закупівель в Україні, забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України у сфері публічних закупівель та послідовної адаптації законодавства України до стандартів ЄС протягом 2024-2026 років. Стратегія розвитку до 2026 року охоплює різноманітні напрями, зокрема, гармонізацію законодавства, розвиток інституційної структури та цифровізацію процесів. Важливим елементом є також міжнародне співробітництво та розвиток українського бізнесу, що сприятиме позитивному іміджу України та забезпечить ефективні публічні закупівлі.

ВИСНОВКИ

1. Існує дві наукові концепції до визначення понять – «державних» і «публічних» закупівель. Згідно першого підходу, «державні закупівлі – це придбання товарів і послуг для потреб держави, а згідно другого, публічні закупівлі – це закупівлі, які здійснюються органами публічної адміністрації в інтересах і за кошти платників податків. Здійснення публічних закупівель передбачає певні процедури та механізми, що визначені в Законом України «Про публічні закупівлі» та низкою підзаконних актів.

2. Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони було закріплено зобов'язання України щодо приведення системи публічних закупівель у відповідність із стандартами ЄС. У 2016 році було введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через електронну систему закупівель Prozorro. В Україні значна законодавча та нормативно-правова база визначає правове забезпечення організації та проведення публічних закупівель, забезпечуючи їх ефективність, прозорість та конкурентоспроможність. Вони спрямовані на захист інтересів держави та громадян, а також на забезпечення оптимального використання публічних коштів.

3. У багатьох країнах світу публічні закупівлі вважаються ефективним засобом забезпечення економного та оптимального витрачання бюджетних коштів. Директиви ЄС щодо державних закупівель розроблені для ринку закупівель, який є конкурентоспроможним, відкритим і добре регульованим – необхідним для ефективного використання державних коштів. В різних країнах та установах підходи до організації закупівельної функції відрізняються. В залежності від розміру організації, обсягу і складності закупівель та законодавства країни, закупівлями можуть займатися одна особа, яка виконує всі функції закупівель або структурний підрозділ чи департамент, які виконують різні завдання у закупівельному процесі. У деяких великих державних органах або

корпораціях, де обсяг і складність закупівель значні, може бути створений окремий департамент закупівель, який має свою внутрішню структуру з підрозділами, що відповідають за різні аспекти закупівельної діяльності, такі як планування, аналіз, юридичні питання, контроль якості тощо.

4. У 2016 році було введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через електронну систему закупівель Prozorro. Сучасна гібридна електронна система «Prozorro», побудована за принципами open source. Під гібридною моделлю розуміється така взаємодія центрального державного модуля та комерційних майданчиків, коли вся інформація наявна в центральній базі даних транслюється через майданчики, які відповідають за залучення та обслуговування клієнтів. В електронній системі можна побачити всю інформацію стосовно поданих пропозицій всіх учасників, рішень тендерної комісії, всі кваліфікаційні документи. Ця інформація доступна через зручний модуль аналітики для широкого загалу. Золотий трикутник Golden Triangle Of Partnership - унікальне об'єднання бізнесу, влади та громадянського суспільства задля просування змін. Мета Prozorro – це забезпечення прозорості процесу державних закупівель, підвищення довіри бізнесу та боротьба з корупцією.

Інституційне забезпечення електронної системи державних закупівель ProZorro включає широку мережу учасників, від державних органів до громадських організацій та бізнесу. Основні інституційні складові включають: Уповноважений орган регулятор: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України відповідає за координацію закупівель. Незалежний орган оскарження: Антимонопольний комітет України забезпечує можливість оскарження рішень та дотримання антикорупційних стандартів. Органи контролю: Державна аудиторська служба, Державна казначейська служба та Рахункова палата України забезпечують контроль за фінансовими процесами та виконанням законодавства. Інформаційне забезпечення: Єдиний веб-портал уповноваженого органу, який надає доступ до інформації з центральної бази даних про електронні торги. Законодавче забезпечення: Закон України «Про публічні закупівлі» та інші

нормативно-правові акти встановлюють правові та економічні засади проведення закупівель. Платформа DoZorro: Платформа забезпечує системний моніторинг закупівель та дозволяє користувачам надавати відгуки та оскаржувати порушення. Інституційна підтримка сприяє ефективному функціонуванню та розвитку системи ProZorro, забезпечуючи прозорість, довіру та запобігання корупції в сфері державних закупівель.

5. Законодавче врегулювання процедур здійснення закупівель в умовах воєнного стану розпочалось 16 серпня 2022 року з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану. Внесені у серпні 2022 року законодавчі зміни сприяли нормативному впорядкуванню обставин застосування правового механізму публічних закупівель в умовах воєнного стану. На цій основі 12 жовтня 2022 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування», яка вступила в силу 19 жовтня 2022 р. Таким чином, з урахуванням обставин воєнного стану був встановлений актуальний на сьогодні порядок та визначені умови здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для Замовників, що не суперечить Закону України «Про публічні закупівлі» (2016 р.).

6. Сфера здійснення публічних закупівель як механізм реалізації економічної політики на засадах досягнення ефективного соціально-економічного розвитку країни та підвищення ефективності використання публічних коштів перебуває на стадії активного реформування. Важливим напрямом публічних закупівель є подальший розвиток електронної системи закупівель, запровадження нових інструментів, цифровізація процесів, що є запорукою підвищення рівня прозорості дій замовників, зменшення ризиків дискримінації суб’єктів господарювання під час участі в публічних закупівлях, зменшення операційних

витрат замовників та учасників в процесі проведення закупівлі. абезпечення подальшого розвитку та удосконалення існуючої в Україні системи публічних закупівель з урахуванням потреби у відновленні (відбудові) України, що пов’язано з повномасштабним збройним вторгненням російської федерації, а також забезпечення проведення ефективних публічних закупівель, розвиток конкурентного середовища у сфері публічних закупівель в Україні, забезпечення виконання міжнародних зобов’язань України у сфері публічних закупівель та послідовної адаптації законодавства України до стандартів ЄС протягом 2024-2026 років. Стратегія розвитку до 2026 року охоплює різноманітні напрями, зокрема, гармонізацію законодавства, розвиток інституційної структури та цифровізацію процесів. Важливим елементом є також міжнародне співробітництво та розвиток українського бізнесу, що сприятиме позитивному іміджу України та забезпечить ефективні публічні закупівлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агенція Міноборони почала купувати продукти для ЗСУ за новим каталогом. Укрінформ. 2024. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3863533-agencia-minoboroni-pocala-kupuvati-produkti-dla-zsu-za-novim-katalogom.html.

2. Бродовська О. Г. Досвід організації державної закупівельної діяльності в сша: уроки для україни. 2016.

3. Вальковець А., Поляк К. Сучасний стан та перспективи розвитку електронних публічних закупівель в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 49. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-1 (дата звернення: 12.05.2024).

4. Гальчинський Л. Ю. Імітаційна модель оцінки механізму державних закупівель з метою підвищення їх ефективності // Адаптивні системи автоматичного управління. – 2010. – № 16. – С. 23– 32. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/asau_2010_16_7.

5. Гальчинський Л. Ю. Оцінка функціонування електронної системи «Prozorro» як інструмента державних закупівель / Л. Ю. Гальчинський // Актуальні проблеми економіки та управління: збірник наукових праць молодих вчених. – 2017. – № 11.

6. Гліненко Л. К., Дайновський Ю. А. Стан і перспективи розвитку електронної торгівлі України. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. № 1. С. 83−102. URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/ (дата звернення: 25.01.2023).

7. Гуманітарна платформа Prozorro+. URL: https://prozorro.gov.ua/page/plus (дата звернення: 12.05.2024).

8. Державне регулювання закупівель в умовах реалізації адміністративної реформи. – Івано Франківськ: Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації. – 2012. – 8-48 с.

9. Державний оператор тилу посів перше місце на Prozorro за рівнем конкурентності закупівель. Укрінформ. 2024. URL:

https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3859764-derzavnij-operator-tilu-posiv-perse-misce-na-prozorro-za-rivnem-konkurentnosti-zakupivel.html.

10. Держоператор тилу закупив зимові берці для ЗСУ за безпрецедентно низькою ціною. Укрінформ. 2024. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3862281-derzoperator-tilu-zakupiv-zimovi-berci-dla-zsu-za-bezprecedentno-nizkou-cinou.html.

11. Держоператор тилу закупить для ЗСУ амуніцію на зекономлені ₴2,2 мільярда. Укрінформ. 2024. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3861288-derzoperator-tilu-zakupit-dla-zsu-amuniciu-na-zekonomleni-22-milarda.html.

12. Деякі питання здійснення розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти : Постанова Каб. Міністрів України від 04.12.2019 р. № 1070 : станом на 13 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070-2019-п#Text (дата звернення: 08.05.2024).

13. Довгань М.Ю. Адміністративна відповідальність за порушення порядку державної закупівлі товарів, робіт і послуг: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / М. Ю. Довгань. – Київ. – 2013. – 238 с.

14. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2018. Вип. 2 165 Ратушняк Т. В. Моніторинг публічних закупівель засобами платформи DoZorro)

15. Електронна система ProZorro URL: www.prozorro.gov.ua

16. Загальні положення про prozorro. URL: https://e-tender.ua/training-tenders/teoriya-zakupivel-3/zagalni-polozhennya-pro-prozorro-5.

17. Закупівля речей для ЗСУ: у Міноборони розповіли про аукціони на Prozorro. Укрінформ. 2024. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3864158-zakupivla-recej-dla-zsu-u-minoboroni-rozpovili-pro-aukcioni-na-prozorro.html.

18. Зубар В. В. Формування механізму управління системою державних закупівель в Україні : дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / Зубар Владислав Володимирович. – Запоріжжя, 2010.

19. Інформаційний ресурс - інфобокс прозорро. Інформаційний ресурс - Інфобокс Прозорро. URL: https://infobox.prozorro.org/ (дата звернення: 10.05.2024).

20. Інформація про реформу публічних закупівель | Міністерство економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1197d60b-5c7b-45ef-bf3a-e08d4cf11cba&title=InformatsiiaProReformupublichniZakupivli (дата звернення: 12.05.2024).

21. Інформація про реформу публічних закупівель | Міністерство економіки України. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1197d60b-5c7b-45ef-bf3a-e08d4cf11cba&title=InformatsiiaProReformupublichniZakupivli. (дата звернення: 12.05.2024).

22. Кайдаш Т. Державні закупівлі в Сполучених штатах Америки. Державні закупівлі в Україні. 2007. № 12. С. 39–44

23. Катроша Л. Система державних закупівель в Україні: теоретичні аспекти // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 2 (7). – С. 98– 107. – URL: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12klvuta.pdf

24. Критенко О.О. Теоретичні підходи до визначення поняття «державні закупівлі» / О. О. Критенко // Вісник Академії митної служби України. – 2014. – № 1. – С. 25

25. Маловичко С. В. Аналіз сучасних тенденцій та динаміки розвитку електронної торгівлі на підприємствах України. Проблеми економіки. 2015. № 2. С. 71–77.

26. Малюта І. А., Оголь А. Є. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку інтернет-торгівлі в Україні. Ефективна економіка. 2019. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6845 (дата звернення: 25.01.2023).

27. Мельников О. С. Шляхи протидії корупції у сфері державних закупівель. 2016. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/ apdu/2016-1/doc/2/04.pdf

28. Науменко С. М. Система тендерних закупівель: теоретико-методологічні підходи до дефініції і класифікації // Теоретичні і практичні аспекти економіки та

інтелектуальної власності. 2014. URL: http://journals.uran.ua/ index.php/2225-6407/article/view/36419

29. Новаковець В. М. Фінансово-правовий механізм регулювання державних закупівель: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / В. М. Новаковець. – Київ. – 2012. – 252 с.

30. Оборонні закупівлі в україні. E-tender. 2024. URL: https://etender.ua/news/oboronni-zakupivli-v-ukrayini-1562?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwxeyxBhC7ARIsAC7dS38aog01nnyrXln9uH81cmdi3sYbX8uGmkU8pmQuVRzl-G0DUmODZgAaAheQEALw_wcB.

31. Особливості вивчення функціонування електронної системи тендерних закупівель «prozorro» при підготовці бакалаврів-економістів. Ефективна економіка. 2017. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5576.

32. Пісьмаченко Л. М., Критенко О. О. Світовий досвід державного регулювання закупівель за бюджетні кошти.Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління . 2010. № 1. С. 69-74.

33. Про визначення державного підприємства «Українські спеціальні системи» централізованою закупівельною організацією : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 24.03.2021 р. № 233-р : станом на 21 квіт. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/233-2021-р#Text (дата звернення: 12.05.2024).

34. Про визначення державної установи “Професійні закупівлі” централізованою закупівельною організацією : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 25.09.2019 р. № 846-р : станом на 13 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/846-2019-р#Text (дата звернення: 12.05.2024).

35. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших законодавчих актів України щодо здійснення оборонних та публічних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану Закон України від 16 серпня 2022 року № 2526-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2526-20#n5 (дата звернення 18.10.2022 р.)

36. Про встановлення розміру плати за подання скарги та затвердження Порядку здійснення плати за подання скарги до органу оскарження через електронну систему закупівель та її повернення суб'єкту оскарження : Постанова Каб. Міністрів України від 22.04.2020 р. № 292 : станом на 26 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-2020-п#Text (дата звернення: 10.05.2024).

37. Про встановлення розміру плати за подання скарги» Постанова Кабінету Міністрів України : від 23.03.2016 № 291. URL: http://www.me.gov.ua/ LegislativeActs/List?lang=uk-UA&tag=Normativno-pravoviAkti3

38. Про граничні суми витрат на придбання автомобілів, меблів, іншого обладнання та устаткування, мобільних телефонів, комп'ютерів державними органами, а також установами та організаціями, які утримуються за рахунок державного бюджету : Постанова Каб. Міністрів України від 04.04.2001 р. № 332 : станом на 27 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2001-п#Text (дата звернення: 12.05.2024).

39. Про доступ до публічної інформації // Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17 (дата звернення: 12.05.2024).

40. Про ефективне використання державних коштів : Постанова Каб. Міністрів України від 11.10.2016 р. № 710 : станом на 7 трав. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2016-п#Text (дата звернення: 07.05.2024).

41. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 року № 1178 / Кабінет Мін

42. Про затвердження Переліку інформації, що підлягає оприлюдненню у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 28.03.2016 № 897/5 / Міністерство юстиції України. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/v897_323-16#Text (дата звернення 11.10.2022 р.)

43. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах : Лист Нац. банку України від 19.01.2005 р. № 25-119/74. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v9_74500-05#Text (дата звернення: 12.05.2024).

44. Про затвердження Порядку розміщення інформації про публічні закупівлі : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України : від 18.03.2016 № 477. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0447-16

45. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків : Постанова Кабінету Міністрів України : від 24 лютого 2016 р. № 166. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/show/166-2016-%D0%BF

46. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків : Постанова Каб. Міністрів України від 24.02.2016 р. № 166 : станом на 28 трав. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2016-п#Text (дата звернення: 12.05.2024).

47. Про затвердження Примірного положення про тендерний комітет або уповноважену особу : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України : від 30.03.2016 № 557 URL: http://www.me.gov.ua/LegislativeActs/ List?lang=ukUA&tag=Normativno-pravoviAkti3

48. Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України : від 22.03.2016 № 490 URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0449-16

49. Про затвердження форм документів у сфері публічних закупівель : Наказ М-ва екон. розвитку і торгівлі України від 22.03.2016 р. № 490 : станом на 17 лип. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0449-16#Text (дата звернення: 12.05.2024).

50. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР : станом на 4 квіт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text (дата звернення: 12.05.2024).

51. Про зупинення оприлюднення інформації у формі відкритих даних, розпорядником якої є Міністерство юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 13.04.2022 № 1462/5 / Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/n/22649 (дата звернення 20.10.2022 р.)

52. Про нас | ProZorro. URL: https://prozorro.gov.ua/about (дата звернення: 12.03.2024).

53. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 р. № 808-IX : станом на 16 берез. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text (дата звернення: 12.05.2024).

54. Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2018 р. № 1216 : станом на 20 трав. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1216-2018-п#Text (дата звернення: 11.05.2024).

55. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VII URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19.

56. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII : станом на 19 квіт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19.

57. Статистика по закупівлям Prozorro з початку воєнного стану: ТОП категорій, кількість учасників та рівень конкуренції URL: https://smarttender.biz/blog/view/statistika-po-zakupivlyam-prozorro-z-pochatku-voyennogo-stanu-top-kategoriy-kilkist-uchasnikiv-ta-riven-konkurentsiyi/.

58. Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 02.02.2024 р. № 76-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-р#Text (дата звернення: 12.05.2024).

59. Ткаченко Н. Б. Макроекономічні аспекти державних закупівель / Н. Б. Ткаченко, Ю. М. Уманців // Фінанси України. – 2009. – №8 . – С. 82-88.

60. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 р. : станом на 30 листоп.

2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 12.05.2024).

61. Угода про державні закупівлі. URL: https://www.slideshare.net/slideshow/gpakmbs-2016-0218-ukr/59626876 (дата звернення: 12.05.2024).

62. Україна офіційно приєдналася до угоди СОТ про державні закупівлі (gpa). 2016. URL:https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=5ce283a6-3c61-4fa6-9aed-17d65194daad&title=UkrainaOfitsiinoPridnalasiaDoUgodiSotProDerzhavniZakupivli-gpa.

63. Фефелов О. Особливості здійснення публічних закупівель під час війни: на що звернути увагу. Юридична газета. 2023. 11 квіт. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/antimonopolne-konkurentne-pravo/osoblivosti-zdiysnennya-publichnih-zakupivel-pid-chas-viyni-na-shcho-zvernuti-uvagu.html.

64. Хусанова К. Ю. Корупція в сфері державних закупівель: форми прояву та засоби протидії в контексті нового антикорупційного законодавства. 2010. URL: http://irbisnbuv.gov.ua/

65. «Агенція оборонних закупівель» вперше оголосила закупівлю дронів в системі Prozorro. URL:https://www.mil.gov.ua/news/2024/03/05/agencziya-oboronnih-zakupivel-vpershe-ogolosila-zakupivlyu-droniv-v-sistemi-prozorro/.

66. Building an architecture for the professionalisation of public procurement - Publications Office of the EU. Publications Office of the EU. URL: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5fe2a634-bd85-11e9-9d01-01aa75ed71a1 (date of access: 12.04.2024).

67. Francois C. What is a procurement professional?. SmartCapitalMind. URL: https://www.smartcapitalmind.com/what-is-a-procurement-professional.htm (date of access: 12.05.2024).

68. Government Procurement Law and Policy. The Law Library of Congress, Global Legal Research Center. 2010. URL: https://www.loc.gov/law/help/govt-procurement-law/government-procurement.pdf

69. Home. U.S. General Services Administration. URL: https://www.gsa.gov/ (date of access: 12.06.2024).

70. Prozorro. URL: https://prozorro.gov.ua/about/system-stakeholders (дата звернення: 12.06.2024).

71. TED - Welcome to the EU Official Journal of Tenders - ted.europa.eu. URL: https://ted.europa.eu/en/ (date of access: 12.05.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток Б

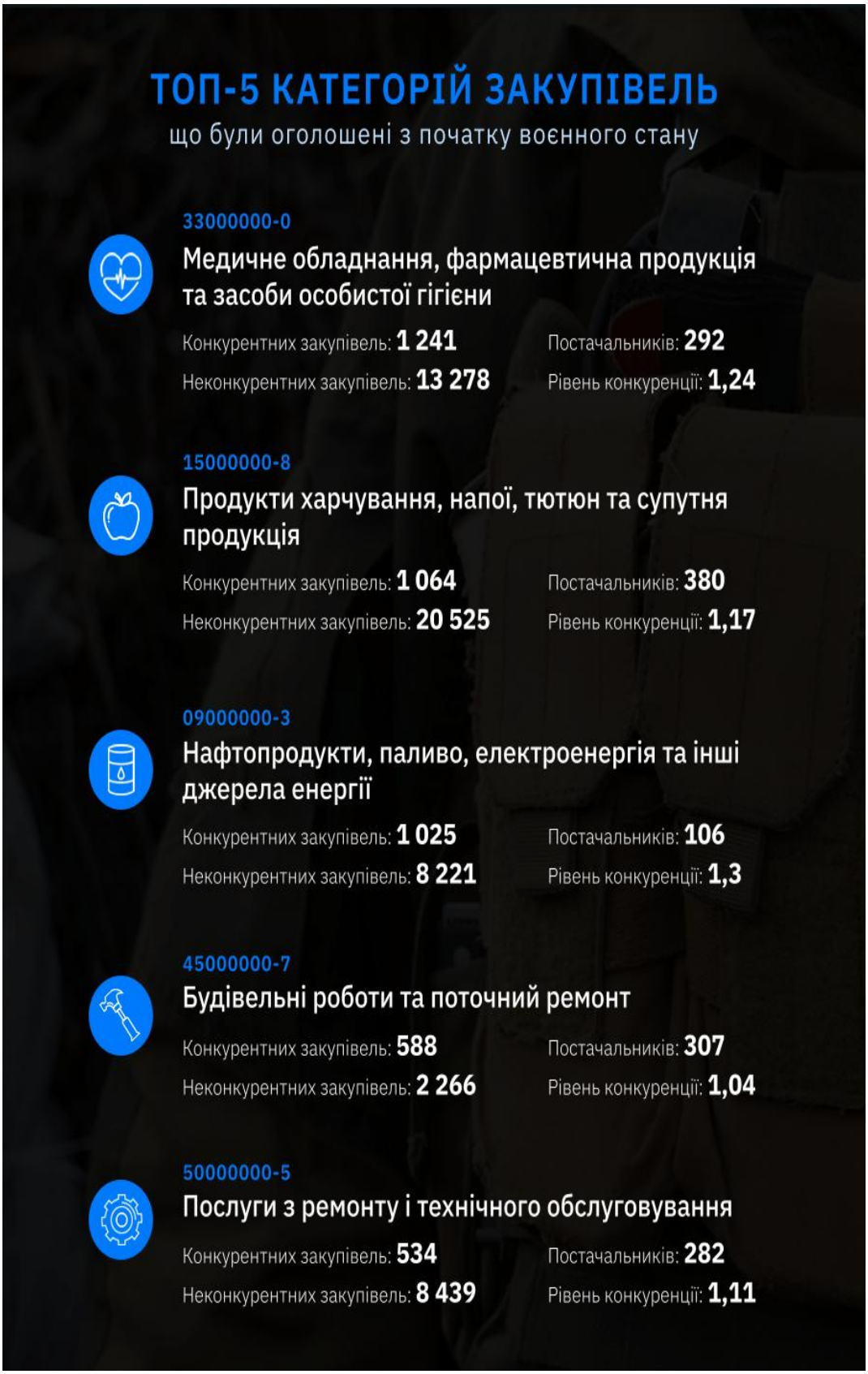
ТОП-5 КАТЕГОРІЙ ЗАКУПІВЕЛЬ
що були оголошені з початку воєнного стану
33000000-0
Медичне обладнання, фармацевтична продукція та засоби особистої гігієни
Конкурентних закупівель: 1 241
Постачальників: 292
Неконкурентних закупівель: 13 278
Рівень конкуренції: 1,24
15000000-8
Продукти харчування, напої, тютюн та супутня продукція
Конкурентних закупівель: 1 064
Постачальників: 380
Неконкурентних закупівель: 20 525
Рівень конкуренції: 1,17
09000000-3
Нафтопродукти, паливо, електроенергія та інші джерела енергії
Конкурентних закупівель: 1 025
Постачальників: 106
Неконкурентних закупівель: 8 221
Рівень конкуренції: 1,3
45000000-7
Будівельні роботи та поточний ремонт
Конкурентних закупівель: 588
Постачальників: 307
Неконкурентних закупівель: 2 266
Рівень конкуренції: 1,04
50000000-5
Послуги з ремонту і технічного обслуговування
Конкурентних закупівель: 534
Постачальників: 282
Неконкурентних закупівель: 8 439
Рівень конкуренції: 1,11

Додаток В

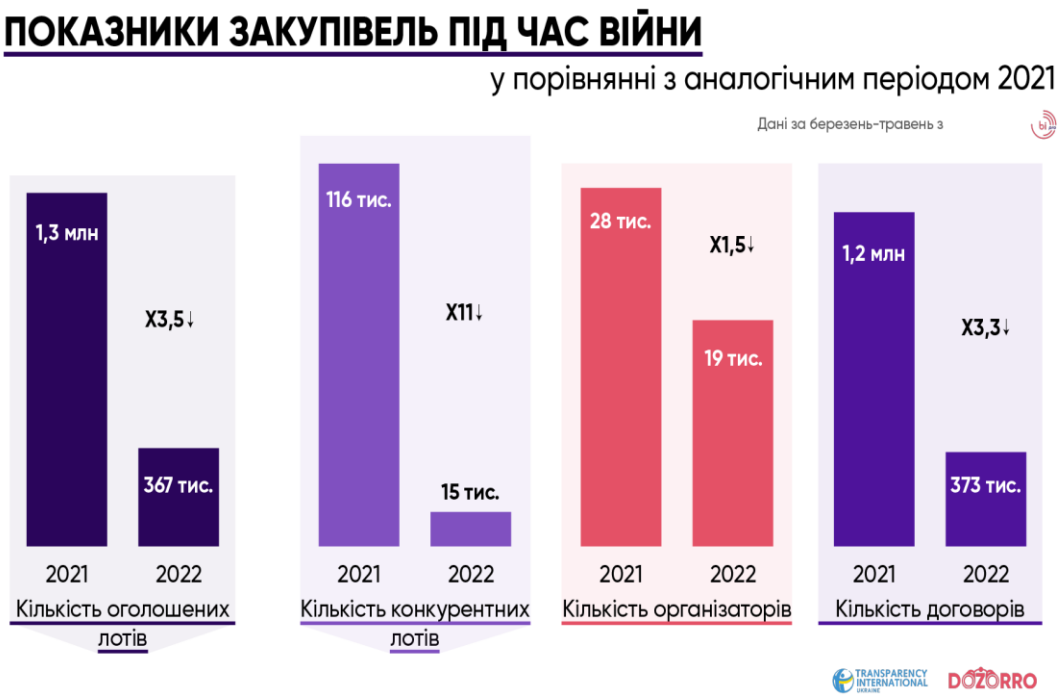
ПОКАЗНИКИ ЗАКУПІВЕЛЬ ПІД ЧАС ВІЙНИ
у порівнянні з аналогічним періодом 2021
Дані за березень-травень з
1,3 млн
X3,5↓
367 тис.
2021
2022
Кількість оголошених лотів
116 тис.
X11↓
15 тис.
2021
2022
Кількість конкурентних лотів
28 тис.
X1,5↓
19 тис.
2021
2022
Кількість організаторів
1,2 млн
X3,3↓
373 тис.
2021
2022
Кількість договорів
TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE
DOZORRO